

Biuletyn Prawa Karnego nr 4/07

Biuletyn Prawa Karnego jest opracowywany przez Zespół Prawa Karnego, Wojskowego i Europejskiego Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego oraz asystentów Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego. Jego celem jest dostarczenie bieżącej informacji z zakresu szeroko rozumianego prawa karnego. Biuletyn dzieli się na następujące działy:

1. Orzecznictwo Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego

W tym dziale prezentowane jest bieżące orzecznictwo obu izb Sądu Najwyższego z okresu bezpośrednio poprzedzającego ukazanie się kolejnego numeru biuletynu. Założeniem tego działu jest omówienie wszystkich orzeczeń w sprawach karnych wydawanych przez Sąd Najwyższy, w których dołączono pisemne uzasadnienie. Dział ten zawiera także informacje o pytaniach prawnych, jakie wpłynęły do Sądu Najwyższego oraz przedstawia omówienie bieżących spraw znajdujących się na wokandzie SN.

2. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące prawa karnego

W dziale tym zamieszczone są bieżące informacje o sprawach rozpoznawanych w Trybunale Konstytucyjnym związanych z prawem karnym, jak również o wydanych przez Trybunał Konstytucyjny orzeczeniach.

3. Legislacja

Dział ten poświęcony jest informacji o uchwalonych i wchodzących w życie aktach normatywnych z zakresu prawa karnego, a także o pracach legislacyjnych rządu i parlamentu. Prezentowane są zarówno projekty aktów normatywnych, jak i informacje umożliwiające zapoznanie się z przebiegiem dyskusji wokół tych projektów. W dziale tym przedstawiane są także opinie sporządzane w toku prac legislacyjnych przez upoważnione podmioty.

4. Analizy

W dziale Analiz publikowane są opracowania i analizy z zakresu stosowania prawa karnego przygotowywane przez Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego oraz asystentów Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego.

5. Informacja Międzynarodowa

W dziale Informacji Międzynarodowej zamieszczane są aktualne informacje dotyczące działalności legislacyjnej i orzeczniczej organów i trybunałów międzynarodowych, a także informacje o obowiązujących aktach prawa międzynarodowego odnoszących się do prawa karnego. W tej części Biuletynu prezentowane są także bieżące informacje o działaniach podejmowanych w ramach Unii Europejskiej mających związek z prawem karnym.

Zarówno bieżący, jak i poprzednie numery Biuletynu, są umieszczone na stronie internetowej Sądu Najwyższego (www.sn.pl).

Ze względów redakcyjnych do cytowanych w Biuletynie orzeczeń wprowadzane są niekiedy dodatkowe zwroty lub zdania. Owe uzupełnienia wpisywane są nie kursywą, lecz zwykłą czcionką i umieszczane w nawiasach.

Zespół przygotowujący Biuletyn będzie wdzięczny za wszelkie uwagi, które pomogą udoskonalić formę przekazywanych informacji.

Włodzimierz Wróbel
Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego
bsakww@sn.pl

SPIS TREŚCI

1. ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO – IZBA KARNA I IZBA WOJSKOWA.....	4
1.1. UCHWAŁY I POSTANOWIENIA – KZP	4
1.2. ORZECZENIA W SPRAWACH KASACYJNYCH.....	4
1.2.1. <i>Obowiązek ciągłego dokonywania oceny potrzeby utrzymania tymczasowego aresztowania; uchylanie się od wymiaru sprawiedliwości; stawiennictwo oskarżonego w postępowaniu uproszczonym.....</i>	4
1.2.2. <i>Zakres przedmiotowy zakazu prowadzenia pojazdów</i>	7
1.2.3. <i>Prawo oskarżonego do skorzystania z pomocy obrońcy</i>	8
1.2.4. <i>Rodzaj pojazdu prowadzonego przez sprawcę a stopień zagrożenia dla bezpieczeństwa w komunikacji</i>	9
1.2.5. <i>Warunek niekaralności a umorzenie postępowania</i>	11
1.2.6. <i>Kryteria oceny cechy trwałości uszczerbku na zdrowiu</i>	12
1.2.7. <i>Okoliczności istotne przy wnioskowaniu o zamiarze sprawcy</i>	13
1.2.8. <i>Podmiot uprawniony do wniesienia kasacji; zakres przedmiotowy kasacji</i>	14
1.2.9. <i>Zachowanie terminu przy wnoszeniu środka zaskarżenia przy pomocy przesyłki pocztowej</i>	15
1.3. ORZECZNICTWO IZBY WOJSKOWEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO	16
1.3.1. <i>Rozprawa pod nieobecność obrońcy; obrona obligatoryjna.....</i>	16
1.3.2. <i>Opinia okresowa o żołnierzu jako dokument; sporządzenie nowej opinii okresowej a przestępstwo z art. 231 k.k.; znamiona przestępstwa z art. 350 § 1 k.k.....</i>	17
1.4. ZAGADNIENIA PRAWNE.....	19
1.4.1. <i>Prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem środka odurzającego.....</i>	19
1.4.2. <i>Kontrola postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania po upływie okresu, na jaki środek ten zastosowano</i>	19
1.4.3. <i>Brak obrońcy (obrona obligatoryjna) jako bezwzględna przyczyna odwoławcza.....</i>	19
1.4.4. <i>Relacja pojęć "gwałt" i "przemoc" w kontekście przestępstw i wykroczeń przeciwko mieniu</i>	20
1.4.5. <i>Forma postępowania przygotowawczego i jej wpływ na tryb postępowania sądowego</i>	20
1.4.6. <i>Weksel niepełny (in blanco) jako przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa określonego w art. 310 § 1 k.k.</i>	20
1.4.7. <i>Uprawnienia pokrzywdzonego.....</i>	21
1.4.8. <i>Prawo do obrony jako kontratyp przestępstwa składania fałszywych zeznań</i>	21
1.4.9. <i>Zasady intertemporalne</i>	21

1.4.10.	<i>Zakres możliwych do wykorzystania informacji uzyskanych w wyniku czynności operacyjnych</i>	22
1.4.11.	<i>Konstrukcja sprawstwa rozszerzonego w Kodeksie karnym skarbowym</i>	22
1.4.12.	<i>Pojęcie wygranej w rozumieniu ustawy o grach losowych i zakładach wzajemnych</i>	23
1.4.13.	<i>Okoliczności powodujące istnienie uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego</i>	23
1.4.14.	<i>Należności biegłego – zwrot kosztów przejazdem</i>	23
1.4.15.	<i>Odpowiedzialność karna lekarza dokonującego niezgodnych z prawdą wpisów w dokumentacji medycznej</i>	24
2.	ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO DOTYCZĄCE PRAWA KARNEGO	25
2.1.	WYROKI I POSTANOWIENIA TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO	25
2.1.1.	<i>Pytanie prawne II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego we Włocławku w przedmiocie zgodności z Konstytucją art. 45 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (sygn. akt P 1/06)</i>	25
3.	LEGISLACJA	26
3.1.	AKTY NORMATYWNE DOTYCZĄCE PRAWA KARNEGO	26
3.1.2.	<i>Wchodzą w życie:</i>	26
3.2.	PRACE LEGISLACYJNE RZĄDU	26
3.3.	PRACE LEGISLACYJNE SEJMU I SENATU RP	27
3.3.1.	<i>Sejm</i>	27
3.3.2.	<i>Senat</i>	28
4.	ANALIZY	29
4.1.	SPRAWY KARNE W ORZECZNICTWIE IZBY CYWILNEJ SN	29
4.1.1.	<i>Konsekwencje braku pisemnej zgody pacjenta na zabieg operacyjny</i>	29
5.	INFORMACJA MIĘDZYNARODOWA	31
5.1.	RADA EUROPY	31
5.2.	ORZECZNICTWO EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA	31
5.2.1.	<i>Długi okres tymczasowego aresztowania w perspektywie standardów konwencyjnych</i>	31
5.2.2.	<i>Oplata sądowa a pozbawienie prawa do sądu</i>	32
5.5.	MIĘDZYNARODOWE PRAWO KARNE – MIĘDZYNARODOWE TRYBUNAŁY KARNE	33
5.5.1.	<i>Trybunał Karny dla Iraku – Sprawa Al-Dujail</i>	33
6.	PRZEGLĄD KSIĄŻEK I CZASOPISM	37
6.1.	PRZEGLĄD KSIĄŻEK	37
6.2.	PRZEGLĄD CZASOPISM	37

1. Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna i Izba Wojskowa

(opr. Łukasz Majewski, asystent w Izbie Karnej SN, Włodzimierz Wróbel BSA SN)

1.1. Uchwały i postanowienia – KZP

1.2. Orzeczenia w sprawach kasacyjnych

1.2.1. Obowiązek ciągłego dokonywania oceny potrzeby utrzymywania tymczasowego aresztowania; uchylenie się od wymiaru sprawiedliwości; stawiennictwo oskarżonego w postępowaniu uproszczonym

przepisy: art. 253 k.p.k., art. 74 § 1 k.p.k., art. 75 § 1 k.p.k., art. 479 k.p.k.

hasła: tymczasowe aresztowanie, czynności procesowe

Wyrok z dnia 24 stycznia 2007 r., II KK 152/06

Teza:

(Art. 253 k.p.k.) obliuguje stosowne organy (prokuratora lub sąd) do dokonywania permanentnej oceny potrzeby, lub celowości utrzymywania zastosowanego tymczasowego aresztowania, oraz – w konsekwencji – do uchylenia lub zmiany tego środka zapobiegawczego w chwili, gdy ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany.

(...) prawidłowy tok postępowania może być przez oskarżonego (...) zakłócony, przede wszystkim przez takie działania lub zaniechania, które z uwagi na swój charakter stanowią uchylenie się od wymiaru sprawiedliwości. Niemniej jednak pamiętać przy tym należy, że na oskarżonym nie ciąży prawny, generalny obowiązek aktywnego uczestniczenia w postępowaniu karnym. Stąd też zaniechanie przez niego określonych procesowych czynności staje się bezprawne tylko wówczas, gdy ustawa procesowa w stosownym zakresie jego do nich obliuguje (np. art. 74 § 1 k.p.k., art. 75 § 1 k.p.k.), nie zaś jedynie do nich uprawnia.

(...) zmiana trybu na uproszczony stwarzała możliwości rozpoznania sprawy w określony w art. 479 k.p.k. sposób. Zgodnie z treścią tego przepisu, w postępowaniu uproszczonym stawiennictwo oskarżonego na rozprawę w trybie uproszczonym nie jest obowiązkowe, stąd też jego niestawiennictwo na niej nie tamuje prowadzenia rozprawy. W tej sytuacji skoro Sąd Rejonowy jako wyłączną przesłankę zastosowania wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania wskazał jej niestawiennictwo na rozprawę, mimo obligatoryjności jej stawiennictwa, to wówczas ustanie tej przyczyny winno skutkować koniecznością postąpienia przez Sąd stosownie do wskazań zawartych w art. 253 § 1 k.p.k.

Z uzasadnienia:

„(...) Stosownie do treści tego przepisu odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje tylko za „niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie”. Stąd też ustalenie takiego charakteru tego zastosowanego wobec danej osoby (podejrzanego, oskarżonego) środka zapobiegawczego skutkuje odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa z tego tytułu.

Już te tylko stwierdzenia dowodzą pierwszorzędного znaczenia – dla prawidłowego stosowania omawianego w tym miejscu przepisu art. 552 § 4 k.p.k. – określenia owego użytego w nim a odnoszącego się do tymczasowego aresztowania, terminu „niewątpliwie niesłuszne”. Sądy obydwu instancji dokonując jego wykładni zasadnie powołały się na wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z 15 września 1999 r. (I KZP 27/99, OSNKW 1999, z. 11–12, poz. 72) pogląd, stosownie do którego „niewątpliwie niesłusznym, w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k. jest takie tymczasowe aresztowanie, które było stosowane z obrazą przepisów Rozdziału 28 (Kodeksu postępowania karnego) oraz tymczasowe aresztowanie oskarżonego (podejrzanego), powodujące dolegliwość, której nie powinien doznać, w świetle całokształtu okoliczności ustalonych w sprawie, a także, w szczególności prawomocnego jej rozstrzygnięcia”. Niemniej jednak tak konstatując i eksponując pogląd o „słuszności” zastosowania wobec wnioskodawczyni tymczasowego aresztowania oraz – w konsekwencji – odmawiając zasadności zgłoszonym w niniejszym postępowaniu przez nią roszczeniom (niezależnie od samej nietrafności niektórych użytych przy tym argumentów wynikłej z ich niekompletności – co odrębnie jeszcze zostanie wykazane), tak Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny nie rozważały już tego, czy ów przymiot „słuszności” to oceniane tymczasowe aresztowanie posiadało przez cały czas trwania.

To właśnie zaniechanie dokonania takiej oceny, przy równoczesnym stwierdzeniu w sprawie faktów tym bardziej czyniących ją konieczną, doprowadziło do wspomnianej na wstępie obrazę art. 552 § 4 k.p.k.

Nie budzi wszak sporów zasadność przekonania o tym, że tymczasowe aresztowanie, które w momencie jego zastosowania było zasadne, może stać się później „niewątpliwie niesłuszne” w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k. Tak z pewnością dzieje się wówczas, gdy organ, przed którym toczy się postępowania, nie stosuje się do dyrektywy wynikającej z art. 253 k.p.k. (art. 253 k.p.k.) obliuguje stosowne organy (prokuratora lub sąd) do dokonywania permanentnej oceny potrzeby, lub celowości utrzymywania zastosowanego tymczasowego aresztowania, oraz – w konsekwencji – do uchylecia lub zmiany tego środka zapobiegawczego w chwili, gdy ustana przyczyna, wskutek której został on zastosowany. Innymi słowy, tenże organ prowadzący postępowania „powinien na bieżąco weryfikować zebrane dowody oraz okoliczności uzasadniające potrzebę uchylecia zastosowanego środka, aby nie dopuścić do żadnej w tym zakresie opieszałości, która może sprawić, że kontynuowanie tymczasowego aresztowania stanie się oczywiście niesłuszne w rozumieniu (obecnie) art. 552 § 4 k.p.k.” (postanowienie Sądu Najwyższego z 13 października 1995 r., II KRN 124/95, OSNKW 1996, z. 1–2, poz. 7, z aprobowaną glosą W. Makara – PiP 1996, nr 11, s. 111 i n.; Z. Doda, J. Grajewski: Karnoprocesowe orzecznictwo ..., PS 1997, nr 11–12, s. 96 – 97). Powinność ta jest następstwem konieczności respektowania przez ten organ określonej w tymże przepisie art. 253 § 1 k.p.k., wspomnianej zasadniczej dyrektywy, kreującej obowiązek natychmiastowego uchylecia środka zapobiegawczego albo zamiany go na łagodniejszy, wówczas gdy wynika to z okoliczności sprawy. Jej realizacja ma na celu zapewnienie prawidłowego wykonywania środków zapobiegawczych, a więc ich stosowania tylko tak długo, jak jest to niezbędne w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. To ostatnie zaś oznacza stworzenie przez organ prowadzący to postępowanie takich warunków, by przebiegało ono w sposób określony przez ustawę procesową, mając na celu realizację tych celów procesu karnego, które są sformułowane w art. 2 § 1 k.p.k. Nie ulega wątpliwości, że prawidłowy tok postępowania może być przez oskarżonego (tak jak to miało miejsce w rozpatrywanym przypadku) zakłócony, przede wszystkim przez takie działania lub zaniechania, które z uwagi na swój charakter stanowią uchylanie się od wymiaru sprawiedliwości. Niemniej jednak pamiętać przy tym należy, że na oskarżonym nie ciąży prawny, generalny obowiązek aktywnego uczestniczenia w postępowaniu karnym. Stąd też zaniechanie przez niego określonych procesowych czynności staje się bezprawne tylko wówczas, gdy ustawa procesowa w stosownym zakresie jego do nich obliuguje (np. art. 74 § 1 k.p.k., art. 75 § 1 k.p.k.), nie zaś jedynie do nich uprawnia.

Uwagi te – jakkolwiek oczywiste – wydają się niezbędne w kontekście tej stwierdzonej, a nie dostrzeżonej przez orzekające w sprawie Sądy sytuacji procesowej, która skutkowałą koniecznością uznania słuszności rozpoznawanej kasacji, w określonym powyżej zakresie.

Bezsporne jest bowiem to, że Sąd Rejonowy w P. w dniu 9 lutego 2004 r. tymczasowo aresztował wnioskodawczynię ze względu na to, że utrudniała ona postępowanie karne nie stawiając się na rozprawę, pomimo obowiązkowego stawiennictwa (k. 133 – 134 akt II K 1243/02). Niezależnie od trafności tej oceny – tak w odniesieniu do wskazanej podstawy prawnej tej decyzji, jak i kompletności i rzetelności powołanych na jej uzasadnienie przez Sąd okoliczności – zauważyć należy, że szóstego dnia po zatrzymaniu wnioskodawczynie w związku z wspomnianym jej tymczasowym aresztowaniem, Sąd Rejonowy w P. 26 sierpnia 2004 r. w oparciu o treść art. 469 k.p.k. obowiązującą od 1 lipca 2003 r. stosownie do art. 1 pkt 190 ustawy z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym i ustawy o ochronie informacji niejawnych Dz. U. Nr 111, poz. 1061) „zmienił wskazany w akcie oskarżenia tryb postępowania na tryb uproszczony” (k. 166 powołanych wyżej akt). Konsekwencją tej decyzji powinno być zatem – stosownie do wymogów cytowanego powyżej art. 253 § 1 k.p.k. – skierowanie sprawy na posiedzenie celem rozważenia, czy poprzez jej podjęcie nie „powstały przyczyny uzasadniające uchylene (stosowanego wobec wnioskodawczynie) tymczasowego aresztowania, albo (jego) zmianę na środek łagodniejszy”. Nie sposób przecież nie dostrzec tego, że zmiana trybu na uproszczony stwarzała możliwości rozpoznania sprawy w określony w art. 479 k.p.k. sposób. Zgodnie z treścią tego przepisu, w postępowaniu uproszczonym stawiennictwo oskarżonego na rozprawę w trybie uproszczonym nie jest obowiązkowe, stąd też jego niestawiennictwo na niej nie tamuje prowadzenia rozprawy. W tej sytuacji skoro Sąd Rejonowy jako wyłączną przesłankę zastosowania wobec wnioskodawczynie tymczasowego aresztowania wskazał jej niestawiennictwo na rozprawę, mimo obligatoryjności jej stawiennictwa, to wówczas ustanie tej przyczyny winno skutkować koniecznością postąpienia przez Sąd stosownie do wskazań zawartych w art. 253 § 1 k.p.k. Ta stwierdzona sytuacja obligowała więc Sąd Okręgowy do rozważenia w niniejszym odszkodowawczym postępowaniu tego, czy zaniechanie w tym względzie przez Sąd Rejonowy w P. jakichkolwiek procesowych działań, nie uczyniło ów stosowany dotąd wobec wnioskodawczynie areszt tymczasowy „niewątpliwie niesłusznym” w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k., zaś Sąd Apelacyjny zobowiązywała przy rozpoznawaniu apelacji do oceny poprawności braku takiej analizy ze strony Sądu pierwszej instancji, i to stwierdzonej w sytuacji, gdy jeden z podniesionych w niej zarzutów dotyczył właśnie obrazy tegoż art. 552 § 4 k.p.k. „wskutek uznania, że tymczasowe aresztowanie wnioskodawczynie nie było (w którymkolwiek czasie jego trwania) niewątpliwie niesłuszne”.

Oczywiste jest, że także w postępowaniu uproszczonym, mimo tego że niestawiennictwo oskarżonego nie tamuje prowadzenia rozprawy, Sąd może uznać jego w niej udział za konieczny. Orzekanie „zaoczne” jest wszak uprawnieniem nie obowiązkiem sądu. Niemniej jednak nie ma to istotnego znaczenia dla ocenianego przypadku. Aresztowano wnioskodawczynię wówczas, gdy jej sprawa była prowadzona w trybie zwykłym i to wyłącznie dlatego, że – mimo obowiązku – nie stawiała się na rozprawę, w ten sposób uniemożliwiając jej prowadzenie. Takie właśnie zachowanie wnioskodawczynie, podjęte wbrew ustawowemu ciążącemu na niej jako oskarżonej w postępowaniu zwyczajnym obowiązkowi procesowemu, skutkowało potrzebą dokonania przez Sąd takich działań, które umożliwiałyby przeprowadzenie przeciwko niej postępowania w sposób określony przez ustawę procesową. Temu zabezpieczeniu prawidłowego toku postępowania służyło zastosowanie wobec niej – w tej konkretnej sytuacji – tymczasowego aresztowania. Wobec powstałej możliwości procesowej, wynikłej ze zmiany trybu postępowania, przeprowadzenia go w inny sposób, a to mimo jej niestawiennictwa na rozprawę, upadł ów tak określony cel zastosowania wobec niej tegoż środka zapobiegawczego. Możliwość jego ponowienia wymagała stwierdzenia zaistnienia nowych przesłanek uzasadniających kolejne jego zastosowanie (art. 258 § 1 k.p.k., ale przy uwzględnieniu też ograniczeń przewidzianych w art. 259 § 2, § 3 i § 4 k.p.k.), przy jednoczesnym respektowaniu fak-

tu, iż jedyną funkcją środków zapobiegawczych jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania, a tylko w sytuacjach wyjątkowych – zapobieżenie popełnieniu przez oskarżonego (podejzrzanego) nowego ciężkiego przestępstwa.”

1.2.2. Zakres przedmiotowy zakazu prowadzenia pojazdów

przepisy: art. 42 § 2 k.k., art. 38 Konstytucji RP, art. 68 ust. 1 Konstytucji RP

hasła: środki karne – zakaz prowadzenia pojazdów

Wyrok z dnia 24 stycznia 2007 r., III KK 438/06

Teza:

(...) ratio legis art. 42 § 2 k.k. w powiązaniu z koniecznością ochrony dóbr prawnych o randze konstytucyjnej (art. 38, art. 68 ust. 1 Konstytucji RP), uzasadnia w ocenie Sądu Najwyższego odejście od wykładni językowej tego przepisu i przy zastosowaniu wykładni systemowej i funkcjonalnej przyjęcie, że możliwość ograniczenia zakresu przedmiotowego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych nie obejmuje tego rodzaju pojazdu, który w chwili czynu prowadził sprawca.

Z uzasadnienia:

„(...) Przechodząc do oceny zasadności kasacji trzeba na wstępie zauważyć, że skarżący kwestionuje określony przez sąd meriti zakres przedmiotowy środka karnego odnośnie do wyłączenia spod orzeczonego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych uprawnienia do kierowania ciągnikiem rolniczym z przyczepą /przyczepami/ lub pojazdem wolnobieżnym (prawo jazdy kategorii T – art. 88 ust. 2 pkt 9 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym, Dz. U. Nr 98, poz. 602 ze zm.). Zdaniem skarżącego sąd pierwszej instancji wydając tego rodzaju rozstrzygnięcie dokonał błędnej wykładni art. 42 § 2 k.k., gdyż należało odstąpić od wykładni językowej tego przepisu na rzecz wykładni celowościowej i kierując się ratio legis tego unormowania przyjmując, że nie jest dopuszczalne wyłączenie spod obligatoryjnego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych tego rodzaju pojazdu, którym sprawca poruszał się w czasie przestępstwa.

Istota przedstawionego w kasacji zagadnienia prawnego dotyczy wykładni prawa, a ściślej mówiąc reguł tej wykładni, które wypracowane zostały w doktrynie i stosowane są w praktyce. Nie wchodząc w teoretyczne zagadnienia wykładni prawa wystarczy na użytek niniejszej sprawy wskazać, że dość powszechnie akceptowana jest zasada pierwszeństwa wykładni językowej i subsydiarności wykładni systemowej i funkcjonalnej (zob. L. Morawski: Zasady wykładni prawa, Toruń 2006, s. 67 i n. oraz m. in. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 17 maja 2000 r., I KZP 7/00, OSNKW 2000, z. 5–6, poz. 51, uzasadnienie uchwały SN z dnia 20 czerwca 2000 r., I KZP 16/2000, OSNKW 2000, z. 7–8, poz. 60). Prymat wykładni językowej oznacza, że co do zasady przyjmuje się zakaz sięgania do pozajęzykowych rodzajów wykładni wówczas, gdy zastosowanie reguł językowych prowadzi do jednoznacznego rozumienia przepisu (interpretatio cessat in claris). Jednocześnie w doktrynie i orzecznictwie dopuszcza się możliwość odstąpienia od sensu językowego przepisu, ale zastrzega się, że niezbędne jest silne uzasadnienie aksjologiczne, odwołujące się przede wszystkim do wartości konstytucyjnych (por. wyrok TK z dnia 28 czerwca 2000, K 25/99, OTK 2000/5/141, wyrok TK z dnia 24 listopada 2003, K 26/03, OTK – A 2003/9/95). Wskazuje się, że w takim przypadku konieczne jest istnienie ważnych racji uzasadniających odejście od językowego znaczenia przepisu (por. L. Morawski: Zasady..., op. cit., s. 77 – 78).

Przenosząc powyższe uwagi na grunt rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że niewątpliwie ratio legis obligatoryjnego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych w stosunku do sprawcy prowadzącego taki pojazd wyraża się w konieczności pozbawienia go uprawnień do prowadzenia pojazdu, przy użyciu którego popełnił przestępstwo. W przeciwnym razie orzeczony środek karny

staje się fikcją, gdyż pozbawiony jest dolegliwości, jaką w zamyśle ustawodawcy powinien nieść ze sobą. Odwołać należy się także do wykładni systemowej art. 42 § 2 k.k. Przepis ten ma zastosowanie, gdy sprawca popełnił przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Przedmiotem ochrony przestępstw stypizowanych w rozdziale XXI Kodeksu karnego (Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji) jest bezpieczeństwo w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym (główny przedmiot ochrony), a także życie, zdrowie, czy mienie (uboczny przedmiot ochrony). Niebezpieczeństwo dla tych dóbr, a zwłaszcza dla życia i zdrowia, jakie grozi w przyszłości ze strony sprawcy, który prowadził pojazd mechaniczny w stanie nietrzeźwości, przemawia za pozbawieniem go przede wszystkim uprawnień do kierowania tego rodzaju pojazdem, który prowadził w chwili czynu.

Reasumując, ratio legis art. 42 § 2 k.k. w powiązaniu z koniecznością ochrony dóbr prawnych o randze konstytucyjnej (art. 38, art. 68 ust. 1 Konstytucji RP), uzasadnia w ocenie Sądu Najwyższego odejście od wykładni językowej tego przepisu i przy zastosowaniu wykładni systemowej i funkcjonalnej przyjęcie, że możliwość ograniczenia zakresu przedmiotowego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych nie obejmuje tego rodzaju pojazdu, który w chwili czynu prowadził sprawca.”

1.2.3. Prawo oskarżonego do skorzystania z pomocy obrońcy

przepisy: art. 6 k.p.k.

hasła: prawo do obrony, obrońca

Wyrok z dnia 2 lutego 2007 r., IV KK 413/06

Teza:

(...) Prawo do skorzystania z pomocy ustanowionego obrońcy przysługuje oskarżonemu na każdym etapie postępowania karnego i nie doznaje żadnych ograniczeń. W szczególności takiego ograniczenia nie można upatrywać w fakcie zbyt późnego ustanowienia obrońcy, tym bardziej zaś w sposobie wywiązywania się przez obrońcę z przyjętych na siebie obowiązków, wynikających z przyjęcia pełnomocnictwa do obrony. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyrażano pogląd, że oskarżony nie może ponosić negatywnych konsekwencji postępowania swego obrońcy, niezależnie od tego, czy postępowanie to wynikało z niezawinionych przez obrońcę okoliczności, czy też ze świadomego naruszenia obowiązków.

Z uzasadnienia:

„(...) Należy (...) podzielić trafność zarzutu rażącego naruszenia przepisu art. 6 k.p.k., statuującego prawo oskarżonego do obrony, do jakiego to uchybienia doszło w toku postępowania odwoławczego.

Lektura akt sprawy potwierdza podnoszone przez autora kasacji fakty uzasadniające wskazany zarzut. Z akt tych wynika, że oskarżony M. K. wyraził wolę skorzystania z pomocy obrońcy przed sądem odwoławczym, w związku z czym w dniu 26 kwietnia 2006 r. udzielił adwokatowi pełnomocnictwa. Adwokat, tego samego dnia (o godz. 13. 10 – jak wynika ze stosownej adnotacji na piśmie procesowym), złożył wniosek o odroczenie rozprawy, której termin był wyznaczony na dzień 28 kwietnia 2006 r. o godzinie 10.40, i w piśmie tym podniósł, że z uwagi na zbyt krótki czas dzielący przyjęcie zlecenia do obrony od rozprawy nie jest w stanie zapoznać się z aktami sprawy i należyście przygotować się do obrony oskarżonego. Przytaczany wniosek został w tej samej dacie rozstrzygnięty zarządzeniem (o nie w pełni czytelnej treści), którym wniosku tego nie uwzględniono, informując o tym telefonicznie kancelarię ustanowionego w sprawie obrońcy. Na wyznaczoną w dniu 28 kwietnia 2006 r. rozprawę stawił się m.in. oskarżony M. K., natomiast jego obrońca nie stawiał się. Po odnotowaniu nieobecności obrońcy odczytano jego wniosek o odroczenie rozprawy,

a następnie Sąd Okręgowy przystąpił do rozpoznania sprawy i wydał wyrok. Z przebiegu rozprawy nie wynika, by Sąd rozstrzygał odczytany wniosek obrońcy, przy czym w protokole rozprawy brak jest nie tylko postanowienia Sądu w tej kwestii, ale również jakiegokolwiek adnotacji dotyczącej stanowiska samego oskarżonego. Nie uzyskano od niego oświadczenia w przedmiocie rezygnacji z prawa do skorzystania z pomocy obrońcy, czy też potwierdzającego taką wolę.

W świetle przytaczanych okoliczności nie może nasuwać wątpliwości stwierdzenie, że w sprawie niniejszej doszło do rażącego naruszenia prawa do obrony oskarżonego. Prawo do skorzystania z pomocy ustanowionego obrońcy przysługuje oskarżonemu na każdym etapie postępowania karnego i nie doznaje żadnych ograniczeń. W szczególności takiego ograniczenia nie można upatrywać w fakcie zbyt późnego ustanowienia obrońcy, tym bardziej zaś w sposobie wywiązywania się przez obrońcę z przyjętych na siebie obowiązków, wynikających z przyjęcia pełnomocnictwa do obrony. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyrażano pogląd, że oskarżony nie może ponosić negatywnych konsekwencji postępowania swego obrońcy, niezależnie od tego, czy postępowanie to wynikało z niezawinionych przez obrońcę okoliczności, czy też ze świadomego naruszenia obowiązków (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2003 r., II KK 123/03, Lex 83770 i z dnia 21 października 2004 r., II KK 239/04, Lex 137480). Nawet zatem uznanie, że adwokat, do którego zgłosił się oskarżony M. K., pochopnie przyjął pełnomocnictwo do jego obrony – nie mając możliwości przygotowania się do niej i przewidując niemożność swego stawiennictwa na rozprawie – nie zmienia faktu, że dopuszczenie do sytuacji, w której oskarżony wystąpił na tej rozprawie bez pomocy obrońcy, którego w tym celu ustanowił, godziło w jego prawo do obrony. Przesądza o tym, w szczególności, brak oświadczenia oskarżonego, że z pomocy obrońcy rezygnuje, co oznacza, że wolą oskarżonego było korzystanie nadal z przysługującego mu prawa. Powyższe pozostało poza uwagą wyrokującego sądu odwoławczego, który ponadto uchylił się od rozpoznania wniosku obrońcy o odroczenie rozprawy, jakiego to orzeczenia nie mogło zastąpić wcześniej wydane zarządzenie.

W powyższej sytuacji należy podzielić pogląd prezentowany w kasacji, że w toku postępowania odwoławczego doszło do rażącego naruszenia przepisu art. 6 k.p.k., mającego umocowanie w normie o randze konstytucyjnej, tj. w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Charakter tego uchybienia, sprowadzającego się do naruszenia jednej z podstawowych zasad rzetelnego procesu, przemawia za stwierdzeniem, że mogło ono mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a w takim razie postępowanie odwoławcze winno być –z respektowaniem prawa oskarżonego do obrony – powtórzone.

1.2.4. Rodzaj pojazdu prowadzonego przez sprawcę a stopień zagrożenia dla bezpieczeństwa w komunikacji

przepisy: art. 42 § 1 k.k.

hasła: środki karne – zakaz prowadzenia pojazdów

Wyrok z dnia 6 lutego 2007 r., III KK 446/06

Teza:

(...) Przy określaniu zakresu środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, należy brać pod uwagę również treść przepisu art. 42 § 1 k.k. in fine, który nakazuje uwzględnić zagrożenie jakie dla bezpieczeństwa w komunikacji powoduje zachowanie sprawcy takiego przestępstwa. Wśród dyrektyw określających kształt rozstrzygnięcia w tym względzie powinny znaleźć się okoliczności popełnienia przestępstwa, do których niewątpliwie należy rodzaj pojazdu prowadzonego przez sprawcę. W pewnym stopniu determinuje on zresztą stopień i rozmiar zagrożenia dla bezpieczeństwa w komunikacji.

Z uzasadnienia:

„(...) Skarżący słusznie wskazał, że wynikający z art. 42 § 2 k.k. obowiązek orzekania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych wobec sprawcy przestępstwa polegającego na kierowaniu w stanie nietrzeźwym pojazdem mechanicznym, jest ściśle powiązany przede wszystkim z rodzajem pojazdu jaki prowadził sprawca popełniający przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Taki kierunek interpretacji wskazał już Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 października 2001 r., I KZP 24/01 podkreślając, że intencją ustawodawcy było wyeliminowanie z ruchu drogowego na stosowny okres osób nietrzeźwych kierujący pojazdami. Logicznym i racjonalnie uzasadnionym jest przy tym wniosek, że zagrożenie dla bezpieczeństwa w komunikacji pozostaje w bezpośredniej relacji m. in. z rodzajem pojazdu kierowanego przez sprawcę znajdującego się w stanie nietrzeźwości. Uzasadnia to również przekonanie, że kierując pojazdem określonego rodzaju w takich warunkach, sprawca nadużył uprawnień do prowadzenia takich właśnie pojazdów. Jak trafnie podkreśla się w piśmiennictwie, „merytoryczną przesłanką orzekania zakazu prowadzenia pojazdów jest zagrożenie bezpieczeństwa ruchu, które mógłby spowodować sprawca w przyszłości, prowadząc pojazd. (...) Zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych zawiera treści ontologiczne, gdyż powoduje odsunięcie sprawcy od obiektywnie istniejących układów sytuacyjnych, w których ma okazję do popełnienia przestępstwa” (por. R.A. Stefański – glosa do wyroku SN z 6 lipca 2006 r., IV KK 146/06, OSP 2007, z. 2, poz. 18). Powyższa okoliczność przemawia za orzekaniem środka karnego w postaci zakazu prowadzenia tych właśnie pojazdów, przy kierowaniu którymi sprawcy popełnili przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Nie ma zatem żadnego racjonalnego powodu uzasadniającego interpretowanie normy art. 42 § 2 k.k. w sposób prowadzący do wyłączenia spośród rodzajów pojazdów objętych zakazem właśnie ten rodzaj pojazdu jakim kierował sprawca w chwili popełnienia przestępstwa. Podstawą wnioskowania o potencjalnej możliwości stworzenia w przyszłości zagrożenia dla bezpieczeństwa w ruchu może być bowiem fakt skazywania za popełnienie przestępstwa wiążącego się z powstaniem takiego zagrożenia (R.A. Stefański – tamże).

Opowiadając się po raz kolejny (por. m.in. wyrok SN z dnia 6 lipca 2006 r., IV KK 141/06 – niepubl.) za taką linią orzecznictwa, trzeba też zwrócić uwagę na argumenty odwołujące się do normatywnego znaczenia okoliczności w jakich doszło do popełnienia przestępstwa naruszenia obowiązku trzeźwości przy kierowaniu pojazdami. Przy określaniu zakresu środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, należy brać pod uwagę również treść przepisu art. 42 § 1 k.k. in fine, który nakazuje uwzględniać zagrożenie jakie dla bezpieczeństwa w komunikacji powoduje zachowanie sprawcy takiego przestępstwa. Wśród dyrektyw określających kształt rozstrzygnięcia w tym względzie powinny znaleźć się okoliczności popełnienia przestępstwa, do których niewątpliwie należy rodzaj pojazdu prowadzonego przez sprawcę. W pewnym stopniu determinuje on zresztą stopień i rozmiar zagrożenia dla bezpieczeństwa w komunikacji.

Ten kierunek wykładni doprowadził do sformułowania poglądu, że sąd jest zobligowany do orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych takiego rodzaju, jaki odpowiada rodzajowi pojazdu prowadzonego przez sprawcę w czasie popełnienia przestępstwa (por. wyrok SN z dnia 7 grudnia 2006 r., III KK 387/06 – niepubl.). Oznacza to również, że z zakresu orzeczanego przez sąd zakazu prowadzenia pojazdów nie mogą być wyłączone uprawnienia do kierowania pojazdami takiego rodzaju, jaki sprawca prowadził, dopuszczając się przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (por. wyrok SN z dnia 4 grudnia 2006 r., V KK 360/06 OSNKW 2007, z. 1, poz. 7).

Mając na uwadze kierunek wytyczony dotychczasowym orzecznictwem należało dojść do przekonania, że zaskarżony wyrok pozostaje w sprzeczności z dyrektywą, która legła u podstaw wprowadzenia obowiązku orzekania środka karnego przewidzianego w art. 42 § 2 k.k. Trzeba wręcz powiedzieć, że orzeczenie wobec osk. T. S. G. środka karnego w postaci zakazu prowadzenia przez niego pojazdów mechanicznych z wyłączeniem uprawnień akurat w ramach kategorii „B”, tj. takich, które dają podstawę do kierowania pojazdami właśnie takiego rodzaju, jaki prowadził

oskarżony w chwili popełnienia przypisanego mu przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji – stanowi jaskrawe obejście prawa.”

1.2.5. Warunek niekaralności a umorzenie postępowania

przepisy: art. 66 § 1 k.k.

hasła: warunkowe umorzenie

Wyrok z dnia 2 lutego 2007 r., IV KK 461/06

Teza:

(...) wyrok warunkowo umarzający postępowanie – przy braku spełnienia warunku niekaralności za przestępstwo umyślne – rażąco narusza przytaczany przepis prawa materialnego, choćby orzekający sąd, w dacie wyrokowania, nie miał podstaw do przyjęcia takiego ustalenia, a wręcz ówczesnie ustalił trafnie, na podstawie prawidłowo przeprowadzonych dowodów, że oskarżony nie był karany.

Z uzasadnienia:

„(...) W świetle dyspozycji art. 66 § 1 k.k. twierdzenie kasacji, że możliwość warunkowego umorzenia postępowania karnego jest wykluczona wobec osoby karanej za przestępstwo umyślne, nie podlega dyskusji. Za trafne należy również uznać rozumowanie, jakie zdaje się wynikać z treści uzasadnienia kasacji, że wyrok warunkowo umarzający postępowanie – przy braku spełnienia warunku niekaralności za przestępstwo umyślne – rażąco narusza przytaczany przepis prawa materialnego, choćby orzekający sąd, w dacie wyrokowania, nie miał podstaw do przyjęcia takiego ustalenia, a wręcz ówczesnie ustalił trafnie, na podstawie prawidłowo przeprowadzonych dowodów, że oskarżony nie był karany. W istocie bowiem, jak stwierdzono w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2006 r. w sprawie II KK 17/06 (dotąd niepubl.), o takiej naturze uchybienia prawu przesądza bezwzględny charakter omawianego warunku niekaralności, którego kryterium ustalenia nie stanowi stan wiedzy sądu rozpoznającego sprawę, lecz obiektywnie istniejący stan charakteryzujący sytuację oskarżonego ze wskazanego punktu widzenia. Orzekający w niniejszej sprawie skład Sądu Najwyższego podziela ten pogląd dostrzegając, że w praktyce sądowej niejednokrotnie dochodzi do sytuacji, w których brak aktualnych informacji o karalności oskarżonych, często niewynikający z uchybień proceduralnych leżących po stronie orzekających sądów, stanowi przyczynę bezpodstawnego – w świetle treści art. 66 § 1 k.k. – warunkowego umarzenia postępowań karnych. Za nie do przyjęcia zaś należałoby uznać sytuację, w której o możliwości stosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania miałby decydować przypadek (odnoszący się do możliwości uzyskania przez sąd wiedzy o karalności oskarżonego), a nie obiektywnie istniejący stan (choćby stwierdzony po wydaniu orzeczenia), o którym mowa w art. 66 § 1 k.k.

Taka właśnie sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie. Sąd Okręgowy, przed podjęciem swego rozstrzygnięcia, odroczył rozprawę w celu uzyskania informacji o dotychczasowej karalności oskarżonej L. W.-K. i wyrok warunkowo umarzający wobec niej postępowanie wydał po ustaleniu (wówczas prawidłowym), że oskarżona nie była dotychczas karana. Powyższe nie zmienia jednak faktu, że – jak wynika z dołączonych do niniejszej sprawy akt Sądu Rejonowego dla K. o sygnaturze IV K 145/02/K – już w dacie orzekania przez Sąd Okręgowy, w dniu 6 lipca 2006 r., zachodziła obiektywnie istniejąca okoliczność w postaci prawomocnego skazania oskarżonej, wyrokiem wskazanego Sądu z dnia 10 lipca 2003 r., za przestępstwo umyślne kwalifikowane z art. 156 § 2 k.k.

Powyższe przesądza o słuszności wniesionej kasacji i o konieczności uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego, jako że wyrok ten, w sposób rażący i mający oczywisty wpływ na jego

treść, rażąco naruszał przepis art. 66 § 1 k.k., który zezwala na warunkowe umorzenie postępowania karnego tylko w wypadku niekaralności oskarżonego za przestępstwo umyślne.”

1.2.6. Kryteria oceny cechy trwałości uszczerbku na zdrowiu

przepisy: 156 § 1 k.k.

hasła: przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu – uszczerbek na zdrowiu

Postanowienie z dnia 6 lutego 2007 r., III KK 254/06

Teza:

Cecha trwałości, o jakiej mowa w dyspozycji art. 156 § 1 pkt 2 k.k., musi być oceniana w perspektywie istniejącej w dacie orzekania przez sąd i w świetle poziomu wiedzy, narzędzi i umiejętności dostępnych w tym momencie, a nie z punktu widzenia przyszłych i hipotetycznych możliwości, które mogą nie nastąpić w osiągalnym czasie.

Z uzasadnienia:

„(...) przyjęcie i zaakceptowanie tezy, iż ustalony przez Sąd charakter zdarzeń opisanych w akcie oskarżenia oraz, iż powstałe w wyniku zadanych ciosów obrażenia spowodowały trwale zeszpecenie ciała pokrzywdzonej, skutkujące przyjęciem kwalifikacji z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. – wynika z części słusznie obdarzonych walorem wiarygodności, materiału dowodowego, tj. zeznań pokrzywdzonej oraz opinii biegłych z zakresu medycyny sądowej, podczas gdy prawidłowa analiza materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że te niekorzystne dla oskarżonego P. J. dowody, pozostają po pierwsze w sprzeczności z pozostałą częścią materiału dowodowego, w tym m.in. w stosunku do zeznań świadków C. J. i R. J. – nie prowadząc do rzetelnej oceny źródeł konfliktu, po wtóre, iż opinie te należy uznać za niepełne i niejasne, nie mogące wprost prowadzić do prawidłowej oceny rzeczywistego charakteru zeszpecenia na ciele pokrzywdzonej,

– nie odniesienie się w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego in concreto do zarzutów stawianych w apelacji odnośnie konieczności wywołania nowej opinii biegłych z zakresu chirurgii plastycznej, przy lakonicznym i nie opartym na argumentach negowaniu stanowiska obrony odnośnie niepełności i niejasności wywołanych w sprawie opinii biegłych z medycyny sądowej.

(...) sąd drugiej instancji wyraźnie podkreślił, że (...) blizny występujące na ciele pokrzywdzonej odpowiadają obu wymaganiom sformułowanym w art. 156 § 1 pkt 2 k.k., tj. mają cechy trwałego oraz istotnego zszpecenia ciała.

(...) powoływanie się na hipotetyczną możliwość złożenia przez biegłego „chirurga–plastyka” zapewnienia na temat udanej operacji „w wyniku której pokrzywdzonej blizny by skutecznie usunięto”, co mogłoby „z pewnością wpłynąć na sam wymiar kary” (fragmenty zacytowane z kasacji) – ani nie potwierdza zasadności samego wniosku dowodowego, ani nie stanowi argumentu w piśmie procesowym o randze nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Niezależnie zresztą od powyższego, brak jest jakichkolwiek podstaw do uzależniania granic odpowiedzialności karnej skazanego od czysto hipotetycznych spekulacji na temat potencjalnych możliwości chirurgii plastycznej, tym bardziej, że musiałyby one zostać powiązane z odpowiednimi środkami zmierzającymi do skłonienia pokrzywdzonej do poddania się takim zabiegom. Zważywszy już choćby tylko na inwazyjny charakter zabiegów tego rodzaju, trudno byłoby zaakceptować taki sposób determinowania kwalifikacji prawnej czynu przypisywanego oskarżonemu w momencie wyrokowania. Cecha trwałości o jakiej mowa w dyspozycji art. 156 § 1 pkt 2 k.k. musi być oceniana w perspektywie istniejącej w dacie orzekania przez sąd i w świetle poziomu wiedzy, narzędzi i umiejętności dostępnych w tym momencie, a nie z punktu widzenia przyszłych i hipotetycznych możliwości, które mogą nie nastąpić w osiągalnym czasie.”

1.2.7. Okoliczności istotne przy wnioskowaniu o zamiarze sprawcy

przepisy: art. 31 § 2 k.k., art. 523 §1 k.p.k.

hasła: zamiar, dowody, niepoczytalność

Postanowienie z dnia 6 lutego 2007 r., III KK 280/06

Teza:

(...) kryteriów swobodnej oceny dowodów (w tym przypadku wskazań doświadczenia życiowego) nie narusza przyjęcie działania z bezpośrednim zamiarem zabójstwa, powstałym w wyniku skrajnie negatywnych emocji sprawcy działającego w warunkach art. 31 § 2 k.k. Wręcz przeciwnie, wydaje się, że trudniejsze i bardziej zawodne w realiach sprawy byłoby rozumowanie zmierzające do wykazania wystąpienia zamiaru ewentualnego (wynikowego), gdyż właśnie w tym przypadku poziom świadomości sprawcy wymaga zdecydowanie pełniejszego intelektualnego udziału w podejmowanych i wykonywanych działaniach.

(...) o ile sam charakter obrażeń jakich doznali obaj pokrzywdzeni rzeczywiście nie mógłby być przesądzający o ustaleniach w sferze zamiaru, to już takie elementy strony przedmiotowej, jak zaopatrzenie się w nóż, rodzaj tego narzędzia, godzenie w określoną część ciała czy wielość zadawanych ciosów, stanowią istotne okoliczności, których analiza jest wręcz niezbędna dla wnioskowania o zamiarze działania

Z uzasadnienia:

„Zarzucając naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k. obrońca nie dostrzegł bądź nie chciał dostrzec, że w żadnym razie to nie tylko elementy związane ze stroną przedmiotową zdarzenia legły u podstaw akceptacji przez Sąd Apelacyjny rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego, także w zakresie zamiaru działania M. K.. Nie były więc rzetelne te supozycje kasacji, że Sąd odwoławczy z naruszeniem art. 433 § 2 k.p.k. nie dostrzegł wskazywanych w apelacji wątpliwości, wylaniających się na tle rodzaju użytego narzędzia, sposobu jego użycia i miejsc, w które uderzenia godziły. Wręcz przeciwnie, Sąd Apelacyjny, nie deprecjonując znaczenia okoliczności dotyczących strony przedmiotowej, podkreślał też znaczenie strony podmiotowej i dokonał jej analizy w kontekście apelacyjnego wyводу o ich pominięciu. Wskazywał więc na przyczyny narastającej agresji skazanego, potęgujące się w nim emocje gniewu i chęci odwetu na pokrzywdzonych, wypowiedziane przed krytycznym momentem groźby, przygotowanie się do zaatakowania pokrzywdzonych (uzbrojenie się w nóż), a w końcu zdecydowane i jednoznacznie ukierunkowane działanie, najpierw przeciwko A. K., a następnie przeciwko A. C. Przytaczając te argumenty Sąd odwoławczy odwoływał się wprost do opinii sądowo psychiatrycznej i psychologicznej, uwzględniając oczywiście ostateczne wnioski biegłych dotyczące znacznego stopnia ograniczenia obu funkcji poczytalności skazanego. Twierdzenie zatem obrońcy w końcowej części kasacji, że Sąd Apelacyjny „nie omówił jak ograniczona poczytalność skazanego w momencie czynu może być pogodzona z zamiarem bezpośrednim”, było zupełnie bezpodstawne. Wnioski tego Sądu, że ograniczenie poczytalności wynikające z zaburzeń osobowości i atypowego upicia alkoholowego powikłanego emocjami, doprowadziło M. K. do takiego stanu, że postanowił on zabić swoich antagonistów (zamiar bezpośredni), nie tylko nie pomijają opinii biegłych psychiatrów i psychologa, ale w pełni z nimi korespondują. Wszak kryteriów swobodnej oceny dowodów (w tym przypadku wskazań doświadczenia życiowego) nie narusza przyjęcie działania z bezpośrednim zamiarem zabójstwa, powstałym w wyniku skrajnie negatywnych emocji sprawcy działającego w warunkach art. 31 § 2 k.k. Wręcz przeciwnie, wydaje się, że trudniejsze i bardziej zawodne w realiach sprawy byłoby rozumowanie zmierzające do wykazania wystąpienia zamiaru ewentualnego (wynikowego), gdyż właśnie w tym przypadku poziom świadomości sprawcy wymaga zdecydowanie pełniejszego intelektualnego udziału w podejmowanych i wykonywanych działaniach.

Z tych też względów kasacyjne zarzuty naruszenia art. art. 4, 5, 7, 410 czy 433 § 2 k.p.k., związane z rzekomym pominięciem przez Sąd Apelacyjny analizy strony podmiotowej działania M. K., na uwzględnienie nie zasługiwały.

(...) Nie można podzielić tezy zawartej w zarzucie drugim kasacji, jakoby „strona przedmiotowa, która w niniejszej sprawie była podstawą przypisania oskarżonemu zamiaru bezpośredniego zabójstwa, wyglądała identycznie w przypadku przestępstw z art. 156 i 157 k.k., a zatem tylko na tej podstawie nie można przesądzać o istnieniu zamiaru bezpośredniego”. Rzecz w tym, że teza ta jest nieprawdziwa, jako że, co już powyżej podkreślono, to nie sama strona przedmiotowa zadecydowała o dokonanych w sprawie ustaleniach w sferze zamiaru działania M. K. Trzeba dodać, że o ile sam charakter obrażeń jakich doznali obaj pokrzywdzeni rzeczywiście nie mógłby być przesądzający o ustaleniach w sferze zamiaru, to już takie elementy strony przedmiotowej, jak zaopatrzenie się w nóż, rodzaj tego narzędzia, godzenie w określoną część ciała czy wielość zadawanych ciosów, stanowią istotne okoliczności, których analiza jest wręcz niezbędna dla wnioskowania o zamiarze działania. Właśnie ta analiza, w ścisłym powiązaniu z analizą strony podmiotowej, doprowadziła Sąd Okręgowy i następnie Sąd Apelacyjny do wniosku o działaniu M. K. z zamiarem bezpośrednim zabójstwa w stosunku do obu pokrzywdzonych, a zarzuty kasacji i argumentacja zawarta w jej uzasadnieniu nie dały podstaw do oceny, aby wnioski te wyprowadzone zostały z naruszeniem prawa, o jakim mowa w art. 523 § 1 k.p.k.”

1.2.8. Podmiot uprawniony do wniesienia kasacji; zakres przedmiotowy kasacji

przepisy: art. 520 § 3 k.k., 439 § 1 k.p.k.

hasła: kasacja ogólnie

Postanowienie z dnia 15 lutego 2007 r., V KK 22/07

Teza:

(...) kasację od wyroku sądu odwoławczego może wnieść tylko ta strona, która uprzednio zaskarżyła orzeczenie sądu pierwszej instancji. W wypadku niezaskarżenia tego orzeczenia apelacją strona może wnieść kasację tylko wtedy, gdy sąd apelacyjny (rozpoznając środek odwoławczy innego podmiotu) zmienił wyrok sądu pierwszej instancji w sposób dla tej strony niekorzystny.

(...) strona ta może wnieść kasację wyłącznie od tej części orzeczenia sądu odwoławczego, która zawiera rozstrzygnięcie o zmianie orzeczenia sądu pierwszej instancji na jej niekorzyść. Przytaczane ograniczenie nie dotyczy tylko takiej kasacji, o czym stanowi przepis art. 520 § 3 k.k., w której zarzucono jedno z uchybień wskazanych w art. 439 § 1 k.p.k.

Z uzasadnienia:

„Z treści art. 520 § 2 k.p.k. wynika, że kasację od wyroku sądu odwoławczego może wnieść tylko ta strona, która uprzednio zaskarżyła orzeczenie sądu pierwszej instancji. W wypadku niezaskarżenia tego orzeczenia apelacją strona może wnieść kasację tylko wtedy, gdy sąd apelacyjny (rozpoznając środek odwoławczy innego podmiotu) zmienił wyrok sądu pierwszej instancji w sposób dla tej strony niekorzystny. Wówczas – co nie ulega wątpliwości w świetle ukształtowanego i jednolitego stanowiska Sądu Najwyższego (por. m. in. wyrok z dnia 25 lipca 1996 r., V KKN 61/96, OSNKW 1996, z. 9-10, poz. 68, postanowienie z dnia 8 marca 2005 r., V KK 451/04, Lex 148188) – strona ta może wnieść kasację wyłącznie od tej części orzeczenia sądu odwoławczego, która zawiera rozstrzygnięcie o zmianie orzeczenia sądu pierwszej instancji na jej niekorzyść. Przytaczane ograniczenie nie dotyczy tylko takiej kasacji, o czym stanowi przepis art. 520 § 3 k.k., w której zarzucono jedno z uchybień wskazanych w art. 439 § 1 k.p.k.

Uwzględniając powyższe, należy podzielić stanowisko zaprezentowane w pisemnej odpowiedzi prokuratora na kasację, że wniesiona w niniejszej sprawie skarga jest niedopuszczalna z mocy wskazanego na wstępie przepisu prawa. Trzeba bowiem zauważyć, że wyrok Sądu Rejonowego został zaskarżony wyłącznie apelacją prokuratora, wniesioną – na niekorzyść oskarżonego – tylko w zakresie orzeczenia o karze. Rozpoznając tę apelację w określonych granicach, Sąd Okręgowy częściowo ją uwzględnił, zmieniając zaskarżoną część wyroku z niekorzyścią dla oskarżonego (uchylił orzeczenie o warunkowym zawieszeniu wykonania łącznej kary pozbawienia wolności). W związku z powyższym, jakkolwiek skazany i jego obrońca nabyli uprawnienie do wniesienia kasacji (mimo niezaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji), to uprawnienie to ograniczało się do podniesienia zarzutów rażącego naruszenia przepisów prawa (art. 523 § 1 k.p.k.) wyłącznie przeciwko orzeczeniu o karze (z wyłączeniem zarzutu rażącej niewspółmierności kary) oraz do podniesienia uchybień wskazanych w przepisie art. 439 § 1 k.p.k.

Tymczasem w kasacji wniesionej na korzyść M. A., jego obrońca uchybień takich nie wskazał, skarżąc zaś wyrok sądu odwoławczego w całości, postawił temu orzeczeniu zarzut rażącego naruszenia art. 7 k.p.k., polegającego na błędnym obdarzeniu wiarą zeznań osób pokrzywdzonych. Jednocześnie, domagając się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, skarżący zarzut ten skierował wprost przeciwko orzeczeniu sądu pierwszej a nie drugiej instancji, co wynika nie tylko z samego faktu, że ten ostatni sąd nie kontrolował w całości zaskarżonego wyroku, ale wręcz z treści uzasadnienia wniesionej skargi. Powyższe przekonuje o jej niedopuszczalności również na gruncie przepisu art. 519 k.p.k.”

1.2.9. Zachowanie terminu przy wnoszeniu środka zaskarżenia przy pomocy przesyłki pocztowej

przepisy: art.124 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k.

hasła: środki zaskarżenia – ogólnie

Postanowienie z dnia 15 lutego 2007 r., V KZ 3/07

Teza:

Nie ma (...) potrzeby czynienia szerszych rozważań w kwestii naruszenia w zaskarżonym zarządzeniu reguły wyrażonej w art. 5 § 2 k.p.k., choć jest oczywiste, że wątpliwość, jaka pojawiła się w związku z niemożnością odczytania daty stempla na liście poleconym, została wytłumaczona na niekorzyść skazanego, którego dotyczył środek zaskarżenia wnoszony przy pomocy przesyłki pocztowej.

Z uzasadnienia:

„Zgodnie z treścią art. 124 k.p.k. termin jest zachowany, jeżeli przed jego upływem pismo zostało nadane w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego. W sprawie niniejszej żadnej wątpliwości nie budził fakt, że kasacja obrońcy została nadana w Urzędzie Pocztowym w W.; wątpliwość Przewodniczącego Wydziału budziło jedynie to, czy wskazane pismo zostało nadane w terminie, ponieważ data stempla pocztowego na przesyłce poleconej zawierającej to pismo była nieczytelna. Na tej podstawie nie sposób więc było wnioskować, jak faktycznie uczyniono to w zaskarżonym zarządzeniu, że omawiana skarga została wniesiona bezpośrednio do sądu (wraz z wpływem tego pisma do biura podawczego i nadaniem mu stosownej prezentaty uwzględniającej datę wpływu), skoro w rzeczywistości nadano ją w urzędzie pocztowym. Słusznie więc podnosi skarżący, że takie rozumowanie w sposób oczywisty naruszało treść przywołanego przepisu art. 124 k.p.k.

Nie ma (...) potrzeby czynienia szerszych rozważań w kwestii naruszenia w zaskarżonym zarządzeniu reguły wyrażonej w art. 5 § 2 k.p.k., choć jest oczywiste, że wątpliwość, jaka pojawiła się w związku z niemożnością odczytania daty stempla na liście poleconym, została wytłumaczona na

niekorzyść skazanego, którego dotyczył środek zaskarżenia wnoszony przy pomocy przesyłki pocztowej; w zarządzeniu tym wszak przyjęto – przy braku ustaleń w tej kwestii, że pismo wniesiono w dacie jego wpływu w Poznaniu (w dniu 10 października 2006 r.), choć jest ewidentne, że skoro zostało ono nadane w Urzędzie Pocztowym w Warszawie, to data jego wniesienia musiała być jednak wcześniejsza.”

1.3. Orzecznictwo Izby Wojskowej Sądu Najwyższego

1.3.1. Rozprawa pod nieobecność obrońcy; obrona obligatoryjna

przepisy: art. 671 § 1 k.p.k.

hasła: obrońca

Wyrok z dnia 13 lutego 2007 r., WK 3/07

Teza:

(...) Zgoda M. R. na kontynuowanie rozprawy głównej pod nieobecność jego obrońcy, nie miała żadnego znaczenia prawnego, bowiem w sytuacji, w której zachodzi wypadek obligatoryjnego udziału obrońcy w rozprawie głównej, obowiązkiem obrońcy jest uczestniczenie we wszystkich czynnościach realizowanych przed sądem i to niezależnie od tego, czy oskarżony akceptuje nieobecność swego pełnomocnika procesowego w trakcie prowadzonego postępowania dowodowego, czy też nie, gdyż oskarżony ten nie może swą decyzją modyfikować treści przepisu art. 671 § 1 k.p.k.

Z uzasadnienia:

„(...) podniesiony przez obronę w kasacji zarzut jest oczywisty i bezsporny. Treść przepisu art. 671 § 1 k.p.k., iż „udział obrońcy w rozprawie głównej przeciwko żołnierzowi odbywającemu zasadniczą służbę wojskową albo pełniącemu służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego jest obowiązkowy przed wszystkimi sądami wojskowymi”, przesądza, że niedopuszczalne jest w takim przypadku prowadzenie rozprawy głównej pod nieobecność obrońcy i to niezależnie od tego, czy oskarżony wyraża na to zgodę, czy też nie. Istotą tego przepisu jest zapewnienie występującym w nim podmiotom pełnej „fachowej” obrony. Prawo do obrony realizowane musi być podczas całej rozprawy głównej i to tak, by obrońca mógł podejmować wszelkie niezbędne czynności w interesie oskarżonego. Nieobecność obrońcy, nawet krótkotrwała, narusza niewątpliwie interes oskarżonego w zakresie prawa do obrony, gdyż obrońca nie zadaje pytań przesłuchiwanym świadkom, nie składa stosownych oświadczeń czy też wniosków dowodowych. Jest to więc stan identyczny z sytuacją, gdy oskarżony w ogóle nie ma obrońcy w procesie karnym, a taka sytuacja jest oczywiście sprzeczna z intencją ustawodawcy wyrażoną w art. 671 § 1 k.p.k.

Słusznie skarżący przywołał twierdzenie Sądu Najwyższego, zawarte w wyroku z dnia 10 października 2002 r., II KKN 581/98 – OSNKW 2002, z. 3-4, poz. 22, że „w wypadkach, w których udział obrońcy oskarżonego w rozprawie, z mocy stosownych przepisów kodeksu postępowania karnego jest obowiązkowy, jego niestawiennictwo na którykolwiek z terminów rozprawy bądź oddalenie się przez niego z jakichkolwiek powodów w czasie jej trwania, stanowi aż do chwili udania się sądu na naradę, oczywistą przeszkodę do kontynuowania rozprawy i musi prowadzić do jej przerwania”.

W rozpatrywanej sprawie, sąd orzekający nie zarządził przerwy w rozprawach, gdy adw. L. L. opuszczał w dniach 10 stycznia oraz 12 kwietnia 2005 r. salę rozpraw, czym doprowadził do tego, że obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy. Ponadto podkreślić należy, że nigdy w trakcie rozpoznawania omawianej sprawy nie zaistniała sytuacja, by

czynności przeprowadzone podczas nieobecności obrońcy oskarżonego, którego obecność podczas rozprawy głównej była obowiązkowa, były powtórzone, w tym również w ramach prowadzenia rozprawy od początku.

Zgoda M. R. na kontynuowanie rozprawy głównej pod nieobecność jego obrońcy, nie miała żadnego znaczenia prawnego, bowiem w sytuacji, w której zachodzi wypadek obligatoryjnego udziału obrońcy w rozprawie głównej, obowiązkiem obrońcy jest uczestniczenie we wszystkich czynnościach realizowanych przed sądem i to niezależnie od tego, czy oskarżony akceptuje nieobecność swego pełnomocnika procesowego w trakcie prowadzonego postępowania dowodowego, czy też nie, gdyż oskarżony ten nie może swą decyzją modyfikować treści przepisu art. 671 § 1 k.p.k. W związku z powyższym można wyrazić pogląd, że jeżeli sąd wojskowy z obrazą art. 671 § 1 k.p.k. prowadzi rozprawę główną przeciwko żołnierzowi odbywającemu zasadniczą służbę wojskową albo przeciwko żołnierzowi pełniącemu służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego bez udziału obrońcy, gdy czynności dokonane podczas nieobecności obrony nie zostały powtórzone z jego udziałem, to dopuszcza się uchybienia określonego w art. 439 § 1 pkt 10 in fine k.p.k.”

1.3.2. **Opinia okresowa o żołnierzu jako dokument; sporządzenie nowej opinii okresowej a przestępstwo z art. 231 k.k.; znamiona przestępstwa z art. 350 § 1 k.k.**

przepisy: art. 270 k.k.; art. 271 k.k.; art. 231 k.k.; art. 350 § 1 k.k.

hasła: przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów – fałszowanie dokumentu; przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów – poświadczenie nieprawdy; przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego – przestępstwo nadużycia uprawnień; przestępstwa przeciwko zasadom postępowania z podwładnymi – poniżenie i znieważenie żołnierza

Wyrok z dnia 2 lutego 2007 r., WA 1/07

Teza:

1. Sporządzona opinia okresowa żołnierza stanowi dokument w rozumieniu art. 115 § 14 k.k. Jej „podrobienie”, „przerobienie”, „użycie” tej opinii podrobionej i przerobionej za autentyczną stanowi przestępstwo w rozumieniu art. 270 § 1 k.k. Poświadczenie w tejże opinii okoliczności mającej znaczenie prawne wyczerpuje znamiona przestępstwa określonego w art. 271 § 1 k.k. Z kolei dla bytu przestępstwa określonego w art. 231 § 1 k.k. konieczne jest, ażeby sprawca umyślnie poprzez swoje niedopełnienie obowiązków lub przekroczenie uprawnień działał na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Marian W. będąc przekonany o prawidłowości swego postępowania nieumyślnie naruszył § 79 ust. 1 cyt. wyżej rozporządzenia przez to, że sporządził drugą opinię okresową o oskarżycielu posiłkowym po upływie okresu jego opiniowania i to w sytuacji, kiedy sporządzona przez niego pierwsza opinia była już prawomocna.

2. (Oskarżony J.) działał zgodnie z prawem bowiem bezzasadnie nie wszczywał (...) postępowań (dyscyplinarnych), ażeby poniżyć Władysława T. To, że oskarżyciel posiłkowy postępowania te subiektywnie ocenił jako formy poniżania nie ma znaczenia w aspekcie legalności prowadzonych postępowań dyscyplinarnych, podobnie jak i okoliczności, że w większości przypadków część z tych orzeczeń w trybie odwoławczym i nadzoru została zmieniona na korzyść oskarżyciela posiłkowego.

Z uzasadnienia:

W dniu 20 października 2001 r. Marian W. sporządził wysoce pozytywną opinię okresową o oskarżycielu posiłkowym za okres od 21 października 2000 r. do 21 października 2001 r. W tym samym dniu z tą opinią został zapoznany Władysław T. podpisując ją w pozycji „podpis opiniowanego”. W związku ze zmianą jego zachowania na „gorsze” M.W. po konsultacji z oficerem kadrowym i szefem sztabu jednostki macierzystej, w dniu 6 listopada 2001 r., na podstawie § 79 ust.

1 Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 grudnia 1996 r. w sprawie służby wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 1997 r. Nr 7, poz. 38 ze zm.) złożył wniosek do dowódcy (jednostki wojskowej) o zezwolenie na zmianę tejsze opinii. Wniosek ten został pozytywnie zaopiniowany przez szefów służb: samochodowej, technicznej, logistycznej oraz przez oficera kadrowego tejsze jednostki. W dniu 9 listopada 2001 r. J. wyraził na to zgodę. Marian W. w dniu 26 listopada 2001 r. sporządził „drugą” opinię służbową o oskarżycielu posiłkowym za okres od 21 października 2000 r. do 21 października 2001 r. o treści negatywnej i wnioskach odmiennych co do cech osobowych, postawy moralno-etycznej, umiejętności zawodowych oraz prognoz w służbie oskarżyciela posiłkowego.

(...) nie ulega najmniejszej wątpliwości, iż sporządzona opinia okresowa żołnierza stanowi dokument w rozumieniu art. 115 § 14 k.k. Jej „podrobienie”, „przerobienie”, „użycie” tej opinii podrobionej i przerobionej za autentyczną stanowi przestępstwo w rozumieniu art. 270 § 1 k.k. Poświadczenie w tejsze opinii okoliczności mającej znaczenie prawne wyczerpuje znamiona przestępstwa określonego w art. 271 § 1 k.k. Z kolei dla bytu przestępstwa określonego w art. 231 § 1 k.k. konieczne jest, ażeby sprawca umyślnie poprzez swoje niedopełnienie obowiązków lub przekroczenie uprawnień działał na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Marian W. będąc przekonany o prawidłowości swego postępowania nieumyślnie naruszył § 79 ust. 1 cyt. wyżej rozporządzenia przez to, że sporządził drugą opinię okresową o oskarżycielu posiłkowym po upływie okresu jego opiniowania i to w sytuacji, kiedy sporządzona przez niego pierwsza opinia była już prawomocna. Zatem nie podrobił jak i też nie przerobił opinii pierwszej, jak również nie użył tego dokumentu jako autentycznego. Nie poświadczył też nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne. Podobnie rzecz się ma z zachowaniem J. Nie sporządził on drugiej opinii, ani też nie był upoważniony do jej sporządzenia. Wyrażając zgodę na jej sporządzenie był przekonany o prawidłowości swojego postępowania, które całościowo rzecz ujmując było nieumyślne i stanowiło niedopełnienie obowiązków lub też przekroczenie uprawnień (por. wyrok SN z dnia 25 listopada 1974 r., II KR 177/74, OSP 1976, z. 6, poz. 122. Z kolei powołany przez skarżącego wyrok Sądu Najwyższego odnosi się do całkowicie odmiennych sytuacji faktycznej, a zatem nie ma bezpośredniego przełożenia na stan niniejszej sprawy.

Przechodząc do oceny zarzutu obrazy prawa materialnego, a to art. 350 § 1 k.k. w zw. z art. 231 § 1 k.k., art. 11 § 2 i art. 12 k.k. należało stwierdzić, że zarzut ten jest bezzasadny. Przedmiotem ochrony przepisu art. 350 § 1 k.k. jest m. in. godność osobista żołnierza naruszona przez przestępne działanie przełożonego (tu: M. Flemming: Kodeks karny – część wojskowa. Komentarz 2000, s. 165). Przestępstwo to może być popełnione tylko umyślnie. Użyte znamie „poniża”, to naruszenie godności osobistej osoby poprzez jej „ośmieszenie”, „upokorzenie”, „zawstydzenie” (por. Inny słownik języka polskiego pod red. M. Bańko Warszawa 2000, s. 177). Z kolei przypadki wszczynania przez właściwego przełożonego postępowania dyscyplinarnego uregulowane są przepisami ustawy z dnia 4 września 1997 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. Nr 141, poz. 944 ze zm.).

W niniejszej sprawie J. wszczął postępowanie dyscyplinarne w sprawach: DP 56/01, DP 60/01, DP 63/01, DP 64/01, DP 65/01 oraz DP 8/02 przeciwko (oskarżycielowi posiłkowemu) Władysławowi T. Pełny zakres tych postępowań jak i ocena prawna działania J. została przedstawiona w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (...). Jest to ocena trafna. Istotna dla ewentualnej penalizacji czynności J. jest konstatacja sądu meriti, że J. działał zgodnie z prawem bowiem bezzasadnie nie wszczynął tychże postępowań, ażeby poniżyć Władysława T.. To, że oskarżyciel posiłkowy postępowania te subiektywnie oceniał jako formy poniżania nie ma znaczenia w aspekcie legalności prowadzonych postępowań dyscyplinarnych, podobnie jak i okoliczności, że w większości przypadków część z tych orzeczeń w trybie odwoławczym i nadzoru została zmieniona na korzyść oskarżyciela posiłkowego (np. DP 65/01, DP 8/02).

1.4. Zagadnienia prawne

(opr. Michał Hudzik, asystent w Izbie Karnej SN)

1.4.1. Prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem środka odurzającego

przepisy: art. 178a § 1 k.k.

hasła: przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji – prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, środek odurzający

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Gliwicach, **I KZP 36/06**

„Czy pojęcie "środka odurzającego" w rozumieniu art. 178a § 1 k.k. obejmuje wyłącznie środki odurzające wskazane w art. 4 pkt 26 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii?”

Pełny tekst uzasadnienia:

http://www.sn.pl/aktual/pytaniapr/ik/I-KZP-36_06.pdf

Termin rozstrzygnięcia:

27 lutego 2007 r., godz. 09:30, sala C

1.4.2. Kontrola postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania po upływie okresu, na jaki środek ten zastosowano

przepisy: art. 252 k.p.k., art. 430 § 1 k.p.k.

hasła: środki zapobiegawcze – tymczasowe aresztowanie, zażalenie – wniesienie, zażalenie – ogólnie (zob. środki zaskarżenia – zwyczajne)

Pytanie prawne Sądu Apelacyjnego w Krakowie, **I KZP 37/06**

„Czy upływ oznaczonego w zaskarżonym postanowieniu okresu tymczasowego aresztowania przed przystąpieniem do rozpoznania złożonego nań zażalenia, i wykonywanie tego środka na podstawie innej decyzji procesowej (przedłużającej tymczasowe aresztowanie) determinuje w postępowaniu odwoławczym pozostawienie zażalenia bez rozpoznania na mocy art. 430 § 1 k.p.k., czy też nie uchyla konieczności merytorycznej kontroli takiego zażalenia, a jeśli tak – jaki miałyby ona charakter i zakres?”

Pełny tekst uzasadnienia:

http://www.sn.pl/aktual/pytaniapr/ik/I-KZP-37_06.pdf

Termin rozstrzygnięcia:

27 lutego 2007 r., godz. 10:30, sala C

1.4.3. Brak obrońcy (obrona obligatoryjna) jako bezwzględna przyczyna odwoławcza

przepisy: art. 79 § 1 k.p.k., art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

hasła: obrona obligatoryjna, podstawy bezwzględne środków odwoławczych, podstawy środków odwoławczych

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Gliwicach, **I KZP 38/06**

„Czy bezwzględną przyczynę odwoławczą w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. – zd. 1, stanowi każda sytuacja, w której oskarżony przez pewien fragment postępowania sądowego

(niezależnie od czasu trwania tego fragmentu) nie posiadał obrońcy w sytuacji obrony obli-gatoryjnej w znaczeniu art. 79 § 1 k.p.k., nawet w przypadku gdy przewod sądowy, w na-stępstwie którego zapadł zaskarżony wyrok nie był dotknięty taką wadą wobec faktu pro-wadzenia rozprawy od początku już z udziałem obrońcy?”

Pełny tekst uzasadnienia:

http://www.sn.pl/aktual/pytaniapr/ik/I-KZP-38_06.pdf

Termin rozstrzygnięcia:

27 lutego 2007 r., godz. 11:30, sala C

1.4.4. Relacja pojęć "gwałt" i "przemoc" w kontekście przestępstw i wykroczeń przeciwko mieniu

przepisy: art. 210 § 1 k.k. z 1969 r., art. 280 § 1 k.k., art. 130 § 3 k.w.

hasła: rozbój (zob. przestępstwa przeciwko mieniu – rozbój), przemoc

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Toruniu, **I KZP 39/06**

„1. Czy zakres znaczeniowy znamienia "gwałt" z art. 210 § 1 kodeksu karnego z 1969 r. i art. 130 § 3 k.w. jest taki sam, jak zakres znaczeniowy znamienia "przemoc" z art. 280 § 1 Kodeksu karnego z 1997 r.?”

2. Czy "doprowadzenie do stanu bezbronności" w rozumieniu art. 280 § 1 Kodeksu karnego z 1997 r. może być wynikiem użycia przemocy lub groźby natychmiastowego jej użycia?”

Termin rozstrzygnięcia:

21 marca 2007 r., godz. 09:30, sala C

1.4.5. Forma postępowania przygotowawczego i jej wpływ na tryb postępowania sądowego

przepisy: art. 325c § 2 k.p.k., art. 469 k.p.k.

hasła: postępowanie przygotowawcze – dochodzenie, postępowanie przygotowawcze – śledztwo, postępowanie uproszczone

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Poznaniu, **I KZP 1/07**

„Czy w przypadku prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie śledztwa z po-wodu nieukończenia dochodzenia w terminie 3 miesięcy, jeżeli następnie ujawni się okolicz-ność dotycząca jednego z podejrzanych samoistnie uzasadniająca formę śledztwa (art. 325c pkt 2 k.p.k.) a po upływie aktu oskarżenia jego sprawę rozpoznano odrębnie, to wyłącz-na zostaje możliwość odrębnego rozpoznania sprawy przez Sąd w trybie uproszczonym (jednoosobowo) (art. 469 k.p.k.) także co do współoskarżonego, którego nie dotyczyły inne okoliczności uzasadniające prowadzenie postępowania przygotowawczego w formie śledz-twa?”

Termin rozstrzygnięcia:

21 marca 2007 r., godz. 10:30, sala C

1.4.6. Weksel niezapelnny (*in blanco*) jako przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa okre-ślonego w art. 310 § 1 k.k.

przepisy: art. 310 § 1 k.k.

hasła: fałszowanie pieniędzy (zob. przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi – fałszowanie pieniędzy, środków płatniczych)

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Tarnowie, **I KZP 2/07**

„Czy użyte w art. 310 § 1 k.k. zwroty środek płatniczy albo dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej – odnoszą się również do weksla niezupelnego (*in blanco*)?”

Termin rozstrzygnięcia:

21 marca 2007 r., godz. 11:30, sala C

1.4.7. Uprawnienia pokrzywdzonego

przepisy: art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k., art. 339 § 3 pkt 2 k.p.k.

hasła: zażalenie – wniesienie, zażalenie – ogólnie, pokrzywdzony, strony

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Kielcach, **I KZP 3/07**

„1. Czy pokrzywdzonemu nie będącemu stroną postępowania przysługuje prawo wniesienia zażalenia na postanowienie wydane w trybie art. 339 § 3 pkt 1 i 2 k.p.k.?”

2. Jakie są skutki postanowienia wydanego w następstwie rozpoznania zażalenia w sytuacji, gdyby zażalenie to nie przysługiwało?”

Termin rozstrzygnięcia:

26 kwietnia 2007 r., godz. 12:00, sala C

1.4.8. Prawo do obrony jako kontratyp przestępstwa składania fałszywych zeznań

przepisy: art. 233 § 1 k.k., art. 6 k.p.k., art. 183 § 1 k.p.k., art. 42 ust. 3 Konstytucji RP

hasła: prawo do obrony, prawo do odmowy zeznań, fałszywe zeznania

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Lublinie, **I KZP 4/07**

„Czy osobie, której zachowanie jest przedmiotem postępowania przygotowawczego zakończonego w fazie *in rem*, przysługuje prawo do obrony w tym postępowaniu polegające na możliwości składania fałszywych zeznań na okoliczności tego zachowania, wyłączające odpowiedzialność karną z art. 233 § 1 k.k., czy też prawo do obrony na tym etapie postępowania karnego może być realizowane jedynie w wyniku skorzystania z uprawnienia określonego w art. 183 § 1 k.p.k.?”

Termin rozstrzygnięcia:

26 kwietnia 2007 r., godz. 10:00, sala C

1.4.9. Zasady intertemporalne

przepisy: art. 39 ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2006 r. Nr 17, poz. 217), art. 28 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o wymaganiach weterynaryjnych dla produktów pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. Nr 33, poz. 299 ze zm.), art. 4 § 1 k.k., art. 4 § 4 k.k.

hasła: pozakodeksowe przepisy karne

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Opolu, **I KZP 5/07**

„Czy treść art. 39 ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2006 r. Nr 17, poz. 127), który stanowi, iż do postępowań w sprawach, o których mowa w art. 28 ustawy wymienionej w art. 41 (tu: ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o wymaganiach weterynaryjnych dla produktów pochodzenia zwierzęcego Dz. U. z 2004 r. Nr 33, poz. 288 z późn. zm.) wszczętych i niezakończonych prawomocnym orzeczeniem sądu do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe, oznacza, iż przepisy zawarte w art. 28 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o wymaganiach weterynaryjnych dla produktów pochodzenia zwierzęcego nadal pozostają w mocy, pomimo kategorię brzmienia art. 41 ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego, zgodnie z którym: traci moc ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o wymaganiach weterynaryjnych dla produktów pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. Nr 33, poz. 288 oraz z 2005 r. Nr 10, poz. 68 i Nr 23, poz. 188), który wskazuje, iż wolą ustawodawcy była derogacja całej ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o wymaganiach weterynaryjnych dla produktów pochodzenia zwierzęcego. W wypadku pozytywnej odpowiedzi na tak postawione pytanie, to czy art. 39 ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego stanowi *lex specialis* w stosunku do ogólnej zasady wyrażonej w art. 4 § 4 Kodeksu karnego, przy założeniu, że zarzucony oskarżonemu czyn *de lege lata* nie jest już zabroniony pod groźbą kary, czy też należy w tym wypadku stosować część ogólną ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)?”

Termin rozstrzygnięcia:

26 kwietnia 2007 r., godz. 10:30, sala C

1.4.10. Zakres możliwych do wykorzystania informacji uzyskanych w wyniku czynności operacyjnych

przepisy: art. 19 ust. 1 i art. 19 ust. 15 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58 ze zm.)

hasła: policja, dowody, czynności operacyjne

Wniosek Prokuratora Generalnego, **I KZP 6/07**

„Czy przez «uzyskane dowody pozwalające na wszczęcie postępowania karnego lub mające znaczenie dla toczącego się postępowania karnego» w rozumieniu art. 19 ust. 15 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58 z późn. zm.) należy rozumieć tylko dowody popełnienia przestępstw wymienionych w katalogu z art. 19 ust. 1 tej ustawy i odnoszące się jedynie do osoby, wobec której zarządzono kontrolę operacyjną?”

Termin rozstrzygnięcia:

26 kwietnia 2007 r., godz. 09:00, sala C

1.4.11. Konstrukcja sprawstwa rozszerzonego w Kodeksie karnym skarbowym

przepisy: art. 9 § 3 k.k.s.

hasła: przestępstwa i wykroczenia skarbowe – ogólnie

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Poznaniu, **I KZP 7/07**

„Czy od dnia 17 grudnia 2005 roku podmiotem odpowiedzialności określonej w art. 9 § 3 k.k.s. jest również osoba, która na podstawie przepisu prawa, decyzji właściwego organu, umowy lub faktycznego wykonywania zajmuje się sprawami gospodarczymi jednostki orga-

nizacyjnej nie mającej osobowości prawnej jaką jest spółka cywilna?”

Termin rozstrzygnięcia:

26 kwietnia 2007 r., godz. 11:00, sala C

1.4.12. Pojęcie wygranej w rozumieniu ustawy o grach losowych i zakładach wzajemnych

przepisy: art. 2 ust. 1 ustawy z 29 lipca 1992 r. o grach i zakładach wzajemnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2004 r. Nr 4, poz. 27 ze zm.)

hasła: pozakodeksowe przepisy karne

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Częstochowie, **I KZP 8/07****„Czy jest wygraną w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy o grach i zakładach wzajemnych z 29 lipca 1992 r. wygrana w postaci punktów kredytowych w ramach opłaconego czasu gry umożliwiająca wykorzystanie zdobytych punktów w następnej grze po dokonaniu stosownej opłaty?”**

Termin rozstrzygnięcia:

26 kwietnia 2007 r., godz. 12:30, sala C

1.4.13. Okoliczności powodujące istnienie uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego

przepisy: art. 34 § 3 k.p.k., art. 41 § 1 k.p.k., art. 387 § 1 k.p.k.

hasła: wyłączenie sprawy, sędzia, wyłączenie (określonego podmiotu)

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Poznaniu, **I KZP 9/07****„Czy udział sędziego w rozpoznawaniu sprawy współsprawcy, przy zaistnieniu w sprawie okoliczności wskazanych w treści art. 34 § 3 k.p.k., z uwagi na złożenie przez niego (współsprawcę) wniosku w trybie art. 387 § 1 k.p.k., stanowi okoliczność wywołującą uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego – art. 41 § 1 k.p.k. i konieczność wyłączenia tego sędziego od prowadzenia później rozpatrywanych spraw osób, które nie złożyły wniosku o wydanie wyroku skazującego?”**

Termin rozstrzygnięcia:

26 kwietnia 2007 r., godz. 13:00, sala C

1.4.14. Należności biegłego – zwrot kosztów przejazdem

przepisy: art. 9 ust. 3 i art. 12 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym (Dz. U. Nr 49, poz. 445 ze zm.)

hasła: koszty procesu, koszty procesu – ogólnie, biegli

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Zamościu, **I KZP 10/07****„1. Czy określony w art. 9 ust. 3 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym (Dz. U. Nr 49, poz. 445 z późn. zm.) – zwrot kosztów przejazdów należnych biegłemu – obejmuje przejazd prywatnym samochodem?”**

2. czy wskazanie w art. 12 cyt. dekretu z dnia 26 października 1950 r. ... – na zasady obowiązujące dla sędziów w razie pełnienia czynności służbowych poza zwykłym miejscem służbowym – oznacza, że:

a) przyznanie przez sąd biegłemu kosztów podróży prywatnym samochodem uzależnione jest od wyrażenia uprzedniej zgody przez prezesa właściwego sądu (lub sądu)?

b) w przypadku braku zgody uprawnionego organu – zakres zaskarżenia przez biegłego postanowienia sądu w przedmiocie przyznania zwrotu kosztów podróży obejmuje przejazd prywatnym samochodem?

3. czy i jakie przesłanki winien badać organ wskazany w pkt. 2 lit. a przed wyrażeniem zgody na przejazd biegłego prywatnym samochodem?"

Termin rozstrzygnięcia:

1.4.15. Odpowiedzialność karna lekarza dokonującego niezgodnych z prawdą wpisów w dokumentacji medycznej

przepisy: art. 270 § 1 k.k., art. 271 § 1 k.k.

hasła: przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów – fałszerstwo dokumentów, przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów – poświadczenie nieprawdy

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Poznaniu, **I KZP 11/07**

„1. Czy ogólne uprawnienie lekarza do sporządzania dokumentacji medycznej pacjenta wynikające z Ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 226 poz. 1943 z późn. zm.) samoistnie pozwala na uznanie lekarza dokonującego fikcyjnego wpisu za "osobę uprawnioną do wystawienia dokumentu" w postaci historii choroby pacjenta, tj. za podmiot przestępstwa z art. 271 § 1 k.k.?"

a w przypadku odpowiedzi negatywnej

2. Czy wynikające z Ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty ogólne uprawnienie lekarza do sporządzania dokumentacji medycznej pacjenta ekskulpuje lekarza dokonującego fikcyjnego wpisu opatrzonego własnym podpisem w historii choroby pacjenta od popełnienia przestępstwa z art. 270 § 1 k.k. w formie przerobienia dokumentu?"

Termin rozstrzygnięcia:

2. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące prawa karnego

(opr. Leszek Ziomek, asystent w Izbie Karnej SN)

2.1. Wyroki i postanowienia Trybunału Konstytucyjnego

(źródło: www.trybunal.gov.pl)

2.1.1. Pytanie prawne II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego we Włocławku w przedmiocie zgodności z Konstytucją art. 45 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (sygn. akt P 1/06)

Dnia 20 lutego 2007 r. o godz. 10.00 Trybunał Konstytucyjny rozpoznał pytanie prawne II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego we Włocławku dotyczące wymogu rejestracji czasopisma.

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 45 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe w zakresie, w jakim stanowi, że "kto wydaje dziennik lub czasopismo bez rejestracji podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności", jest zgodny z art. 31 ust. 3 i art. 54 Konstytucji oraz z art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa prasowego odmowa rejestracji wydawania dziennika lub czasopisma jest związana tylko z niedopełnieniem formalności przez składającego wniosek albo z koniecznością ochrony praw innych osób. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego przyjęty tryb rejestracyjny nie ma nic wspólnego z cenzurą prewencyjną. Ponadto wprowadzenie odpowiedzialności karnej za wydawanie dziennika lub czasopisma nie może być uważane za zniechęcające czy krepujące dla korzystania z konstytucyjnych wolności. Dokonanie rejestracji nie jest bowiem zbyt skomplikowane i mieści się w ogólnie przyjętym trybie zgłoszeniowym. Trybunał zaznaczył równocześnie, że nie dokonywał oceny konstytucyjnej samej odpowiedzialności karnej jako sankcji za niedokonanie rejestracji dziennika lub czasopisma, lecz odpowiedział na pytanie czy odpowiedzialność karna nie zniechęca do rejestracji tytułu prasowego. Trybunał podkreślił także, że to do sądu należy ocena konkretnych przyczyn nie dokonania rejestracji. Sąd bierze pod uwagę między innymi stopień społecznej szkodliwości, stopień winy oraz potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej. Grzywny nie orzeka się, jeżeli np. dochody sprawcy uzasadniają przekonanie, że jej nie uiści. Istnieje więc potrzeba innych kar będących do dyspozycji sądu., który uwzględnia wszystkie okoliczności faktyczne i prawne. Dlatego też Trybunał uznał, że kwestionowany przepis nie naruszył konstytucyjnej zasady proporcjonalności. Jest również zgodny z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, która stanowi m. in., że korzystanie z wolności może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym między innymi z uwagi na ochronę innych osób.

Rozprawie przewodniczył sędzia TK Wojciech Hermeliński, a sprawozdawcą był sędzia TK Adam Jamróż.

3. Legislacja

(opr. Anna Błachnio-Parzych, asystent w Izbie Karnej SN; Sławomir Żółtek, asystent w Izbie Karnej SN)

3.1. Akty normatywne dotyczące prawa karnego

3.1.2. Wchodzą w życie:

- **W dniu 28 lutego 2007 r.** – Ustawa z dnia 14 lutego 2007 r. o zmianie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944 – 1990 oraz treści tych dokumentów i ustawy o Instytucie Pamięci narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2007 r. Nr 25, poz. 162).

Pełny tekst: <http://www.lex.it.pl/serpra/pdf/d07162.pdf>

3.2. Prace legislacyjne rządu

(źródło: <http://www.kprm.gov.pl/070220rm.htm>)

- **Na posiedzeniu w dniu 20 lutego 2007 r. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw.**

Projekt nowelizacji rozszerza możliwości ochrony porządku publicznego poprzez bardziej efektywne zwalczanie wykroczeń szczególnie uciążliwych dla obywateli, takich jak np. wybryki chuligańskie czy zakłócanie porządku publicznego i ciszy nocnej. Zaproponowane rozwiązania mają zapewnić wszystkim większe poczucie bezpieczeństwa.

Nowe przepisy wprowadzają instrumenty walki z chuligańskimi wybrykami popełnianymi podczas imprez masowych, w tym sportowych, organizowanych w kraju i za granicą. Jednym z najważniejszych środków karnych w grupie tzw. wykroczeń stadionowych będzie zakaz wstępu na takie imprezy, orzekany na okres od dwóch do sześciu lat. Ukarany będzie miał obowiązek okresowego meldowania się we wskazanej jednostce Policji. Nie będzie mógł wyjeżdżać z kraju na imprezy odbywające się za granicą w czasie i terminach podanych przez sąd.

Do Kodeksu wykroczeń dodano rozdział poświęcony np. czynom zabronionym popełnianym przez tzw. pseudokibiców. Wprowadzono nowe typy wykroczeń popełnianych na imprezach masowych, które będą podlegać karze, chodzi m.in. o wkraczanie na teren rozgrywek lub w jego pobliże (rejon nie przeznaczony dla widzów lub kibiców), rzucanie przedmiotami podczas imprezy oraz prowokowanie innych uczestników do zachowań agresywnych. Osoby utrudniające lub uniemożliwiające swoją identyfikację (np. poprzez używanie czapki kominiarki) będą również podlegać karze. Podniesiono do 5 tys. zł wysokość nawiązki orzekanej przez sąd obligatoryjnie za czyny chuligańskie. Zaostrzeniu uległy również kary za wnoszenie (posiadanie) na imprezę masową materiałów wybuchowych, łatwopalnych lub napojów alkoholowych.

Zwiększono odpowiedzialność za wykroczenia oraz system obowiązujących kar. Trzykrotnie podniesiono górny próg zagrożenia grzywną – z 5 tys. do 15 tys. zł. Tak radykalna zmiana wysokości grzywny podyktowana jest przekonaniem, że odpowiednio wysoka kara powinna być dolegliwa dla sprawcy.

Wprowadzono zmiany dotyczące zasad odpowiedzialności nieletnich. Sprawcy, którzy ukończyli 15 lat będą odpowiadali za popełnienie czynu zabronionego, zgodnie z przepisami Kodeksu wykroczeń, a tylko w wyjątkowych przypadkach według zasad określonych w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Powodem obniżenia wieku odpowiedzialności młodzieży za popełniane czyny jest wzrost liczby wykroczeń z udziałem nieletnich oraz dotychczasowa bezkarność ich sprawców. Wykroczenia chuligańskie będą karane aresztem oraz grzywną. W zależności od rodzaju czynu popełnionego przez nieletniego, sąd będzie mógł podać wyrok do publicznej wiadomości i obciążyć ukaranego kosztami publikacji.

Wydłużono o jeden rok każdy z obecnie obowiązujących terminów przedawnienia karalności wykroczenia, czyli przedawnienia orzekania, wykonania kary oraz zatarcia ukarania. O 3 lata natomiast wydłużono termin przedawnienia wykonania środka karnego, jakim jest zakaz wstępu na imprezy masowe, ma on obecnie wynosić 6 lat.

Zaostrzono sankcje za popełnianie wykroczeń polegających na zakłócaniu porządku publicznego. Wprowadzono wyraźne odróżnienie zakłócenia spokoju lub spoczynku nocnego innej osoby od zakłócenia spokoju lub spoczynku nocnego innej osoby z jednoczesnym zakłóceniem spokoju i porządku publicznego. Sąd będzie mógł w takich przypadkach, jako dodatkową karę, orzec przepadek urządzeń (np. emitujących dźwięk), które służyły do popełnienia wykroczenia, nawet jeśli nie były one własnością sprawcy.

Dodano nowy przepis, na podstawie którego będą karane osoby handlujące w miejscach zabronionych. Za te wykroczenia, w poważniejszych przypadkach, przewidziano możliwość orzeczenia przepadku towarów przeznaczonych do sprzedaży, nawet tych, które nie są ich własnością.

- **Na posiedzeniu w dniu 20 lutego 2007 r. Rada Ministrów Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, przedłożony przez ministra zdrowia.**

Zgodnie z rządową propozycją, na opakowaniu napoju alkoholowego przeznaczonego do sprzedaży detalicznej będzie umieszczane ostrzeżenie o jego szkodliwości. Informacja dotyczy szczególnie kobiet w ciąży lub karmiących piersią, niepełnoletnich oraz kierowców. Podmioty wprowadzające do obrotu napoje alkoholowe będą odpowiedzialne za zamieszczenie tej informacji. Nierespektowanie przepisu będzie zagrożone karą grzywny. Sprzedaż napojów alkoholowych bez ostrzeżeń będzie możliwa przez rok od dnia obowiązywania nowych przepisów.

3.3. Prace legislacyjne Sejmu i Senatu RP

3.3.1. Sejm

3.3.1.1. Nowe projekty

3.3.1.2. Posiedzenia plenarne

3.3.1.3. Prace komisji sejmowych

- **15 lutego 2007 r. Komisje: Gospodarki (GOS) oraz Sprawiedliwości i Praw Człowieka (SPC)** przeprowadziły pierwsze czytanie poselskiego projektu ustawy o przeciwdziałaniu niewypłacalności oraz o upadłości osoby fizycznej (druk nr 776). Uzasadnienie projektu przedstawił poseł Artur Zawisza (PiS). Projekt dotyczy regulacji zasad wspólnego dochodzenia

roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących osobami fizycznymi oraz skutków ogłaszania ich upadłości, a także zasad postępowania zapobiegającego niewypłacalności osób fizycznych. Po przeprowadzonej dyskusji, Komisje przyjęły zgłoszony przez posła Adama Szejnfelda (PO) wniosek o odrzucenie projektu w całości. Za wnioskiem opowiedziało się 19 posłów, przeciw 14, przy braku posłów wstrzymujących się. Sprawozdawca – poseł Adam Szejnfeld (PO).

- **16 lutego 2007 r. Komisja Sprawiedliwości i Praw Człowieka (SPC)** przeprowadziła pierwsze czytanie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks wykroczeń oraz ustawy – Kodeks karny (druk nr 1352). Uzasadnienie projektu przedstawiła poseł Katarzyna Maria Piekarska (SLD). Projekt określa zasady odbywania krótkotrwałej kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Proponowane rozwiązania zawarte są w rządowym projekcie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (druk 1237). Przewiduje on określenie warunków odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, warunków i trybu orzekania o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary w tym systemie, organizacji i kontroli wykonywania kary oraz nadzoru nad legalnością i prawidłowością wykonywania kary. Komisja powołała podkomisję nadzwyczajną do rozpatrzenia w/w projektów ustaw – poselskiego z druku 1352 i rządowego z druku 1237 – której przewodniczącą została poseł Monika Ryniak (PiS). Komisja przeprowadziła pierwsze czytanie rządowego projektu ustawy o biegłych w postępowaniu sądowym oraz w innych postępowaniach na podstawie ustaw (druk nr 1286). Uzasadnienie projektu ustawy przedstawił podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości – Andrzej Duda. Projekt dotyczy wydawania opinii przez biegłych, niezależnie od rodzaju postępowania sądowego, oraz stworzenia mechanizmów pozwalających na dobór fachowych, odpowiedzialnych i bezstronnych osób, co ma fundamentalne znaczenie dla właściwej realizacji zadań wymiaru sprawiedliwości. Komisja powołała podkomisję nadzwyczajną do rozpatrzenia wyżej wymienionego projektu ustawy, na której czele stanął poseł Andrzej Czuma (PO).
-

3.3.2. Senat

4. Analizy

4.1. Sprawy karne w orzecznictwie Izby Cywilnej SN

(opr. Anna Błachnio-Parzych, asystent w Izbie Karnej SN)

4.1.1. Konsekwencje braku pisemnej zgody pacjenta na zabieg operacyjny

przepisy: art. 32 ust. 1, art. 32 ust. 7, art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. 2005 r. Nr 226, poz. 1943)

hasła: bezprawność czynu

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2006 r., sygn. akt I CSK 191/05

Teza:

Niezachowanie pisemnej formy oświadczenia pacjenta wyrażającego zgodę na zabieg operacyjny (art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, jedn. tekst: Dz. U. z 2005 r. Nr 226, poz. 1943) nie powoduje nieważności zgody. Skutki niezachowania wymaganej formy określa art. 74 k.c.

Omówienie:

Prezentowany wyrok Sądu Najwyższego dotyczy formy zgody pacjenta na przeprowadzenie zabiegu operacyjnego. Zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. 2005 r. Nr 226, poz. 1943) zgoda ta powinna mieć formę pisemną. Badając konsekwencje braku zachowania tej formy, Sąd Najwyższy stwierdził, że odpowiednie zastosowanie w tym zakresie znaleźć powinny przepisy dotyczące oświadczeń woli oraz czynności prawnych. Zgoda pacjenta jest bowiem, w ocenie Sądu Najwyższego, przejawem woli podobnym do oświadczenia woli. Wobec braku regulacji dotyczącej konsekwencji niezachowania wymaganej formy, zastosowanie znajdzie przepis art. 74 § 1 k.c. Oznacza to, że forma pisemna zastrzeżona jest jedynie *ad probationem*.

Z uzasadnienia:

„Zgoda pacjenta, jak się powszechnie wskazuje, stanowi okoliczność wyłączającą bezprawność naruszenia dobra osobistego, sporny jest natomiast jej charakter prawny. Nie odnosząc się do prezentowanych w doktrynie poglądów, Sąd Najwyższy przyjmuje, że jest to przejaw woli podobny do oświadczenia woli. Na taki charakter zgody wskazują uregulowania zawarte w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentystry (art. 32 ust. 4, art. 32 ust. 5 oraz art. 34 ust. 4).

Przyjęcie, że zgoda pacjenta na zabieg operacyjny jest przejawem woli podobnym do oświadczenia woli oznacza, iż do tego przejawu woli znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące oświadczeń woli oraz czynności prawnych. W szczególności w grę wchodzi przepisy regulujące skutki złożenia wadliwego oświadczenia woli (art. 82 i nast. k.c.) oraz normujące formę czynności prawnych (art. 73 i nast. k.c.). Wobec nieuregulowania w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentystry skutków prawnych niezachowania pisemnej formy zgody pacjenta na zabieg operacyjny oraz na zastosowanie metody leczenia lub diagnostyki stwarzającej zwiększone ryzyko dla pacjenta, należy sięgnąć do art. 74 § 1 k.c. Zgodnie z tym przepisem, zastrzeżenie formy pisemnej bez rygору nieważności ma tylko ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód ze świadków ani dowód z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności, przy czym reguła ta nie ma zastosowania, gdy zachowanie formy pisemnej jest zastrzeżone je-

dynie dla wywołania określonych skutków prawnych. Wyjątki od tej reguły przewidziane zostały w art. 74 § 2 k.c.

Jak wskazano, ustawa o zawodzie lekarza i lekarza dentysty nie określa sankcji niezachowania pisemnej formy wyrażenia zgody przez pacjenta lub inne osoby upoważnione do jej wyrażenia (por. art. 32 ust. 2 – 4 oraz ust. 6 oraz art. 34 ust. 5). Siegnięcie do przepisów kodeksu cywilnego prowadzi do wniosku, że niezachowanie formy pisemnej pociąga za sobą jedynie ograniczenia dowodowe w toczącym się procesie, nie eliminując skutków prawnych samej zgody. Jako trafne należy zatem ocenić stanowisko Sądu drugiej instancji, a zarzut naruszenia art. 34 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 7 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty za pozbawiony podstaw. Odwołanie się przez skarżącą do wypowiedzianego w doktrynie poglądu odmiennego, przyjmującego nieważność zgody wyrażonej w innej formie niż pisemna, jest niewystarczające. Warto przy tym zauważyć, że pogląd tej treści został sformułowany w doktrynie prawa karnego, a nie prawa cywilnego, a stosunki cywilnoprawne oraz karnoprawne znacznie się różnią.”

5. Informacja międzynarodowa

5.1. Rada Europy

5.2. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

5.2.1. Długi okres tymczasowego aresztowania w perspektywie standardów konwencyjnych

przepisy: art. 5 § 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka

hasła: tymczasowe aresztowanie, Europejska Konwencja Praw Człowieka, Europejski Trybunał Praw Człowieka

Orzeczenie z 20 lutego 2007 r. w sprawie *Ruciński v. Polska* (nr skargi 33198/04)

Brak naruszenia art. 5 § 3

Skarżący, Witold Ruciński, w lipcu 2005 r. został skazany za 24 przestępstwa (w szczególności dotyczące fałszowania dokumentów i oszustwa), w większości popełnione w ramach organizacji przestępczej. Opierając się na brzmieniu art. 5 § 3 Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) złożył skargę do Trybunału na zbyt długi okres tymczasowego aresztowania, które trwało w przybliżeniu dwa lata i 6 miesięcy.

Istnieje obecnie bogate orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu na temat przesłanek uzasadniających zastosowanie i przedłużanie okresu tymczasowego aresztowania. Trybunał wielokrotnie stwierdzał, że decydowanie o naruszeniu gwarancji dotyczących okresu tymczasowego aresztowania nie powinno być przeprowadzane *in abstracto*. Zasadność zastosowania tymczasowego aresztowania powinna zawsze być oceniana w świetle specyficznych okoliczności sprawy. Długi okres aresztowania może być uzasadniony w danej sprawie szczególnymi jej cechami, gdy wymagania interesu publicznego przeważają nad zasadą poszanowania wolności jednostki (por. np. *Kudła v. Polska*, skarga nr 30210/96). Po pierwsze, za każdym razem musi istnieć uzasadnione przekonanie, że dana osoba popełniła zarzucany czyn, które uzasadnia jedynie konieczność samego zastosowania tymczasowego aresztowania. Nie uzasadnia to jednak przedłużania okresu aresztowania. Trybunał musi za każdym razem ustalić, czy istnieją dodatkowe podstawy przedłużania okresu aresztowania. Ocenia między innymi, czy organy państwowe dołożyły należytej staranności w prowadzeniu postępowania. W odniesieniu do tego czynnika rozważane są: skomplikowany charakter sprawy i jej cechy szczególne (por. orzeczenie w sprawie *Labita v. Włochy*, nr sprawy 26772/95) i ich wpływ na konieczność stosowania długiego okresu tymczasowego aresztowania.

W okolicznościach danej sprawy, jak zauważył Trybunał, istniejące ryzyko bezprawnego utrudnienia postępowania, jak również obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, uzasadniały orzeczenie o konieczności zastosowania tymczasowego aresztowania. Również fakt, że niektórzy spośród oskarżonych w tym procesie zgodzili się skorzystać z instytucji świadka koronnego zwiększył ryzyko mactwa i utrudnienia postępowania. To ryzyko uzasadniło, w oczach Trybunału, zastosowanie środka zapobiegawczego w formie tymczasowego aresztowania, w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

Co więcej, wzięwszy pod uwagę poważny charakter stawianych oskarżonemu zarzutów, jak również liczbę innych osób oskarżonych w tym samym postępowaniu (20), związki między nimi, liczbę przesłuchanych świadków (250) oraz zakres zgromadzonego i przedstawionego na rozprawie materiału dowodowego, Trybunał uznał, że skomplikowany charakter sprawy

wpłynął na długi czas jej rozpatrywania, co w rezultacie skutkowało długim okresem tymczasowego aresztowania skarżącego. Co więcej, w trakcie postępowania organy sądowe dopełniły wymagań szczególnej staranności wymaganej w okolicznościach tej sprawy. W związku z powyższym Trybunał jednomyślnie stwierdził, że nie nastąpiło naruszenie art. 5 § 3 Konwencji.

Tekst orzeczenia na stronach:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/viewhbkm.asp?action=open&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649&key=61010&sessionId=11447978&skin=hudoc-en&attachment=true>

5.2.2. Opłata sądowa a pozbawienie prawa do sądu

przepisy: art. 6 § 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka

hasła: koszty sądowe, Europejska Konwencja Praw Człowieka, Europejski Trybunał Praw Człowieka

Orzeczenie z 23 stycznia 2007 r. w sprawie *Kozłowski v. Polska* (nr skargi 23779/02)

Naruszenie art. 6 § 1

W oparciu o przepis art. 6 § 1 konwencji, Antoni Kozłowski wniósł skargę do Trybunału, podnosząc, że z powodu zbyt wysokiej opłaty sądowej nie mógł on skutecznie dochodzić swoich praw przed sądem. Wprawdzie sprawa rozstrzygana w konsekwencji tej skargi przez Trybunał należała do domeny prawa cywilnego, jednak z racji tego, że dotyczy podstawowych zasad polskiego porządku prawnego, powinna się ona znaleźć również w polu zainteresowania karnistów.

Antoni Kozłowski w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Szczecinie domagał się stwierdzenia nieważności aktu notarialnego. Zadeklarował, że wartość przedmiotu sporu, tj. nieruchomości, wynosi 1.000.000 zł i jednocześnie wniósł o zwolnienie go od opłaty sądowej. Opłata sądowa została ustalona w wysokości 50.000 zł, co stanowiło w 2001 r. dwukrotną wysokość średniego rocznego wynagrodzenia. Skarżący podniósł, że jego zarobki wynoszą ok. 1.300 zł miesięcznie i nie może uiścić opłaty sądowej bez uszczerbku dla swojego utrzymania. Jako dowód załączył deklarację podatkową. Sąd odrzucił wniosek, wskazując, że nie przedstawił on oświadczenia o stanie majątkowym żony, która powinna partycypować w kosztach utrzymania małżonka. Skarżący zwrócił uwagę, że od wielu lat nie prowadził z żoną wspólnego gospodarstwa. Również w postępowaniu odwoławczym odrzucono argumentację skarżącego, podnosząc, że powinien on odkładać od miesięcznych dochodów pieniądze w celu uiszczenia opłaty sądowej. Ponieważ nie wniósł on opłaty, jego pozew został przez sąd w Szczecinie zwrócony.

Kiedy skarżący zwrócił się do Trybunału o stwierdzenie naruszenia art. 6 § 1 konwencji, polski rząd stwierdził, że skarga jest niedopuszczalna, gdyż skarżący nie wyczerpał dostępnych środków prawnych dochodzenia swoich praw przed organami polskimi. Powinien się zwrócić do Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie zażalenia na odmowę zwolnienia z kosztów sądowych. Skarżący zwrócił jednak uwagę, że od odrzuconego zażalenia na odmowę zwolnienia z opłat sądowych nie przysługuje w systemie prawa polskiego żaden środek odwoławczy, w tym również Rzecznikowi.

Trybunał uznał skargę za dopuszczalną. Zwrócił uwagę, że wypowiadał się już na temat wysokości opłat sądowych w sprawach *Kreuz v. Polska* (nr skargi 28249/95), oraz *Jedamski i Jedamska v. Polska* (nr skargi 73547/01). Stwierdził wówczas, że wysokość opłaty ustalona w świetle okoliczności danej sprawy, włączając w to możliwości uiszczenia opłaty przez skarżącego oraz etap postępowania sądowego, na którym konieczne jest uiszczenie opłaty, są zasadniczymi czynnikami w procesie decydowania, czy opłata ta stanowi barierę w dostępie do sądu. Sprawa A. Kozłowskiego dotyczyła prawa własności do nieruchomości i opłata sądowa ustalona została jako ułamek wartości nieruchomości, której dotyczył kwestionowany akt notarialny. Biorąc pod uwagę wysokość za-

robków skarżącego nie można ani domagać się zapłacenia opłaty sądowej zamiast kosztów utrzymania, ani też kwestionować przedstawionych przez skarżącego deklaracji podatkowych. Bezpodstawnie również Sąd Okręgowy w Szczecinie przyjął, że z faktu pozostawania w związku małżeńskim wypływa obowiązek łożenia na potrzeby małżonka, takie jak opłaty sądowe, niezależnie od tego, czy pozostają w systemie rozdzielności majątkowej, lub czy prowadzą wspólne gospodarstwo. W tych okolicznościach, biorąc pod uwagę miejsce, jakie zajmuje prawo do sądu w demokratycznym społeczeństwie, Trybunał stwierdził, że organy sądowe nie zapewniły odpowiedniej równowagi między interesami państwa dotyczącymi opłat sądowych, z jednej strony, i z drugiej strony interesem skarżącego, dochodzącego swoich praw przed sądem. Dlatego też Trybunał stwierdził, że **odmowa zwolnienia od opłaty sądowej, lub chociaż rozważenia zredukowania jej, kiedy od jej wniesienia zależy rozpoczęcie postępowania sądowego w celu dochodzenia swojego prawa własności, stanowiło nieproporcjonalną barierę w dostępie do sądu, stanowiąc równocześnie naruszenie art. 6 § 1 konwencji.**

Trybunał stwierdził, większością głosów, że ustalenie opłaty na tak wysokim poziomie narusza art. 6 § 1 konwencji i zasądził na rzecz skarżącego 6.000 euro zadośćuczynienia za poniesione straty moralne.

Zdanie odrębne do tego rozstrzygnięcia, zgodnie z art. 45 § 2 konwencji, przedłożył sędzia Trybunału L. Garlicki. Zauważył on, że za każdym razem, gdy Trybunał rozważa prawidłowość wewnętrznej legislacji państwowej, wkracza na grunt, na którym musi przestrzegać zasady subsydiarności. Zobowiązany jest respektować decyzje krajowych organów, dopóki nie są one w oczywisty sposób arbitralne i dyskryminujące. Wtedy jednak ciężar dowodu spoczywa na Trybunale.

Opłaty sądowe są w Polsce wyznaczone na stałym poziomie 5 % wartości przedmiotu sporu. Ta podstawowa zasada nigdy nie została podważona przez Trybunał. W zdaniu odrębnym podniesiono ponadto, że skarżący nie współpracował w satysfakcjonujący sposób z sądem rozpatrującym jego sprawę. Nie złożył oświadczenia o stanie majątkowym żony, tak jak wymagał tego sąd. Dopiero, gdyby współpracował z sądem w rzetelny sposób, mógłby podnosić fakt, że ten w nieprawidłowy sposób ocenił jego możliwości finansowe. Co więcej, Trybunał w powierzchowny sposób ocenił wysokość przyznanego zadośćuczynienia. Przede wszystkim nie ocenił, czy w związku z odrzuceniem pozwu z powodu niewniesienia opłaty skarżący stracił bezpowrotnie prawo do dochodzenia swoich praw przed sądem. Wyłącznie bowiem w takiej sytuacji usprawiedliwiona byłaby taka wysokość zadośćuczynienia.

5.5. Międzynarodowe prawo karne – międzynarodowe trybunały karne

5.5.1. Trybunał Karny dla Iraku – Sprawa Al-Dujail

Dnia 26 grudnia 2006 r. Saddam Hussein został prawomocnie skazany na karę śmierci wyrokiem Trybunału Karnego dla Iraku (*Iraqi High Court*). Trybunał ten został ustanowiony przez nowe władze Iraku, na miejsce istniejącego wcześniej Specjalnego Trybunału dla Iraku do spraw zbrodni przeciwko ludzkości (w jęz. angielskim określanego jako IST – *Iraqi Special Tribunal*), który został powołany do życia przez Radę Zarządzającą Iraku dnia 10 grudnia 2003 r. W związku z problemem legitymacji prawnej Administratora Tymczasowego jako organu stworzonego przez siły okupacyjne, nowo wybrany demokratyczny rząd Iraku ustawą nr 10 z 9 października 2005 r. unieważnił statut IST. Odmówienie mocy prawnej utworzonemu przez siły koalicji trybunałowi nie wiązało się jednak z negowaniem konieczności jego istnienia. Chodziło jedynie o zapewnienie mu „legitymowanego” źródła istnienia. Obecnie trybunał iracki znany jest jako „Najwyższy Trybunał Karny Iraku” (*Supreme Iraqi Criminal Tribunal*, SICT, lub *Iraqi High Criminal Court*). Zo-

stał ustanowiony jako sąd specjalny, poza systemem sądownictwa powszechnego, jedynie dla celu osądzenia byłego prezydenta państwa i członków reżimu partii Baas. Nowy statut wydany został już przez prezydenta Iraku, Jalala Talabani, i opublikowany w Dzienniku Urzędowym Iraku.

Trybunał Karny dla Iraku nie posiada jurysdykcji uniwersalnej, która może być wykonywana niezależnie od obywatelstwa oskarżonych oraz miejsca i czasu popełnienia przestępstwa. Jest ona ograniczona terytorialnie i temporalnie, podobnie jak to ma miejsce w wypadku Międzynarodowych Trybunałów Karnych dla byłej Jugosławii i Rwandy. *Ratione temporis* jurysdykcja odnosi się do zbrodni popełnionych od dnia 17 lipca 1968 r. do dnia 1 maja 2003 r. (odnosi się do czasu trwania reżimu partii Baas). Jurysdykcja terytorialna nie mogła zostać ograniczona do terytorium Iraku, gdyż chodziło również o osądzenie winnych zbrodni popełnionych w związku z wojną przeciwko Islamskiej Republice Iranu i Kuwejtowi. Dlatego sformułowano zakres kompetencji terytorialnej jako „terytorium Iraku lub gdzie indziej”). Przed trybunałem stają osoby oskarżone o zbrodnie ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne oraz naruszenia określonych praw Iraku, popełnione na terytorium Iraku i w innych państwach.

Postępowanie, które rozpoczęło się dnia 19 października 2005 r., dotyczyło sprawy masakry w Al-Dujail. Sprawa nosiła numer 1/2005. Odnosiła się ona do nieudanego zamachu na byłego prezydenta, w związku z którym podjęte zostały przez reżim partii Baas bezwzględne środki odwetowe. Był to tylko jeden z wielu stawianych dyktatorowi zarzutów. Jednak jedynie ten znalazł finał w sądzie. Przyjęto zasadę odrębnego rozpatrywania wszystkich przestępstw, o które został oskarżony były prezydent. Sprawa Al-Dujail miała swoje źródło w czasie wizyty Saddama Husseina w miejscowości Al-Dujail 8 lipca 1982 r. W czasie przejazdu przez tę miejscowość jego samochód został ostrzelany. Natychmiast zostały zmobilizowane całe siły wojskowe w celu znalezienia winnych zamachu. Pobliski obszar został zbombardowany i ostrzelany z helikopterów, wiele osób zostało aresztowanych i zabitych, włączając w to kobiety i dzieci. Bez żadnej podstawy prawnej zostali oni przewiezieni do Biura Wywiadu w Bagdadzie i tam przesłuchiwani przez oficerów wywiadu. Aresztowani byli pozbawieni wolności aż do 1986 r., mimo, iż nie wydano przeciw nim nakazów aresztowania. Niektórzy zostali poddani egzekucji.

W czerwcu 2004 r. zostało złożone zawiadomienie o przestępstwie i zaczęto gromadzenie zeznań świadków tych wydarzeń. Z zeznań świadków wynikało, że aresztowani zostali przewiezieni do więzienia Abu-Ghraib i tam więzieni, mimo braku ustalenia związku z zamachem. Zatrzymano ich 687, a przed sądem stanęły 184 osoby. Pozostałe osoby – kobiety i dzieci – przetrzymywane były w obozach i zwolnione dopiero po czterech latach – albo zginęły w czasie przesłuchań. Ich grunty zostały skonfiskowane, a domy zniszczone. Ze zdjęć satelitarnych dostarczonych przez rząd amerykański – przed zamachem i po nim – wynikało, że tereny wioski zostały zrównane z ziemią – przez buldożery, jak dowodzą zeznania świadków. Aresztowane osoby w większości zostały skazane na śmierć w fikcyjnym procesie. Pozostali zmarli w czasie przesłuchań w Biurze Wywiadu. Oskarżyciel zgromadził zeznania świadków, którzy twierdzili, że proces był fikcyjny: nikt z oskarżonych nie został wpuszczony na salę rozpraw – przebywali oni w tym czasie w więzieniu. Przewodniczący tego sądu, A'wad Hamad Al-Bander, również został oskarżony przed trybunałem. Z dokumentacji tego procesu wynikało, że żaden z oskarżonych nie miał możliwości skorzystania z prawa do obrony. W wyniku wydanego orzeczenia 143 osoby zostały skazane na śmierć – mimo, iż w zamachu mogły brać zaledwie kilka osób. Wszyscy świadkowie potwierdzali, że liczba uczestników zamachu była niewielka, łącznie z oskarżonym Saddam Husseinem.

Postępowanie przed trybunałem toczyło się w Bagdadzie. Przed trybunałem jako oskarżeni stanęli w tej sprawie Saddam Hussein, były prezydent Republiki Iraku, oraz siedmiu innych oskarżonych: Barazan Ibrahim Al.-Tikriti – brat przyrodni prezydenta i szef Biura Wywiadu. Zajął się on osobiście sprawą Al-Dujail i prowadził ją zgodnie z żądaniami prezydenta. Oskarżony Taha Yaseen Ramadhan był w tym czasie vice-prezydentem szefem Komitetów Ekonomicznych, a A'wad Hamad Al.-Bander był przewodniczącym sądu skazującego oskarżonych w związku z zamachem. Pozostałych czterech oskarżonych również wykonywało określone zadania związane z dochodze-

niem w sprawie zamachu: Abdullah Kadhum Al-Ruaiyed, Mezhir Adbullah Kadhum Al-Ruaiyed, Ali Daieh i Mohammed Azzawi dokonali aresztowania lub brali udział w akcji niszczenia posiadłości oskarżonych.

Oskarżeni zostali oni na podstawie ustawy nr 10 z 2005 r. (statutu trybunału), o morderstwo z premedytacją, bezprawne pozbawienie wolności, przymusowe wypędzenia, zniszczenie gruntów rolnych oraz konfiskatę własności, które to działania wypełniały znamiona zbrodni przeciwko ludzkości, zdefiniowanej w art. 12 i 15 statutu, które zostały skonstruowane w podobny sposób jak art. 7 i 21 Statutu Rzymskiego. Nie przyznali się do zarzucanych im przestępstw. Postępowanie przed trybunałem toczyło się zgodnie z iracką Ustawą o Procedurze Karnej nr 23 z 1971 r. oraz Regulami Procedury załączonymi do statutu trybunału. Sądowi przewodniczył sędzia Rizgar Mohammed Amin. Został on potem zastąpiony – zrezygnował z pełnionej funkcji skarżąc się na ciągłe naciski ze strony rządu - przez Raufa Rashid Abd al-Rahmana. Obrona oskarżonych polegała głównie na kwestionowaniu podstawy prawnej funkcjonowania trybunału i wzywaniu do uznania go za twór amerykański. Również międzynarodowe grupy obrony praw człowieka, takie jak Human Rights Watch i Amnesty International poparły te żądania, twierdząc, że postępowanie przed trybunałem nie spełnia międzynarodowych standardów rzetelnego procesu. Saddam Hussein podczas całego procesu twierdził, że jest nadal prawowitym prezydentem Republiki Iraku i nie uznaje – podobnie jak całe społeczeństwo irackie – władzy okupanta na terytorium Republiki. Na kolejnych posiedzeniach były prezydent odmawiał uczestniczenia w procesie, uskarżał się na złe traktowanie. Wielu świadków odmówiło składania zeznań z obawy o swoje życie. W czasie procesu zostało zamordowanych trzech prawników, reprezentujących oskarżonych. 21 czerwca 2006 r. zamordowany został główny obrońca byłego prezydenta. Pozostali obrońcy podnieśli zarzuty niedostatecznej ochrony dla prawników reprezentujących interesy oskarżonych. Z tych m.in. względów proces musiał być wielokrotnie odroczony.

Dnia 5 listopada 2006 r. były prezydent został skazany na śmierć przez powieszenie. Zgodnie ze statutem trybunału (art. 25 i 26) oskarżonym przysługuje prawo do rozpoznania sprawy w drugiej instancji. Apelację składa się do Izby Kasacyjnej, wchodzącej w skład trybunału. Opierać się ona powinna na naruszeniu prawa lub błędzie wykładni, naruszeniu procedury lub błędzie w ustaleniach faktycznych. Apelacja oskarżonych w sprawie nr 1/2005 została odrzucona 26 grudnia 2006 r. i sąd odwoławczy zarządził wykonanie kary w ciągu 30 dni. Data i miejsce egzekucji pozostawały nieznane aż do dnia wykonania wyroku. Z pozostałych oskarżonych również brat przyrodni prezydenta oraz przewodniczący sądu skazującego w związku z zamachem w Al-Dujail zostali skazani na karę śmierci. Pozostałych – oprócz Mohammeda Azzawi – zostali uznani winnymi i skazani na kary pozbawienia wolności.

Poważne wątpliwości budziło umieszczenie w katalogu kar wymienionych w Statucie trybunału kary śmierci. Żaden z istniejących obecnie międzynarodowych trybunałów karnych nie przewiduje takiej sankcji. Jednak w trakcie prac nad statutem podniesiono, że kara śmierci zakorzeniona jest w katalogu systemu prawa irackiego tak głęboko, że wykluczenie jej z katalogu kar trybunału, podczas gdy wszystkie sądy powszechne są władne ją orzekać, byłoby niekonsekwentne. Co więcej, jeśli orzekana może być w postępowaniu dotyczącym przestępstw prawa powszechnego, nie można oczekiwać, że w odniesieniu do zbrodni prawa międzynarodowego miałaby być wykluczona, w stosunku do zbrodniarzy uznanych winnymi np. ludobójstwa. Kary nakładane przez trybunał pochodzą bowiem z Kodeksu karnego Iraku z 1969 r. Nawet, jeśli nie przewiduje on odpowiednich sankcji w związku z popełnieniem zbrodni przeciwko ludzkości, ludobójstwo i zbrodni wojennych, to trybunał nakładając karę powinien kierować się, między innymi, prawem precedensowym innych międzynarodowych trybunałów karnych.

Tymczasem toczy się kolejny proces – od sierpnia 2006 r. – w którym były prezydent i pozostałych 6 współoskarżonych mają odpowiedzieć za przestępstwa popełnione przeciwko Kurdom w czasie kampanii wojskowej w północnym Iraku. Również *in absentia*, Saddam Hussein może zo-

stać postawiony przed sądem w związku z dokonaniem inwazji na Kuwejt i oskarżony o zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne i ludobójstwo.

Tekst orzeczenia trybunału w sprawie Al-Dujail znajduje się (w nieoficjalnym tłumaczeniu angielskim) na stronach:

<http://law.cwru.edu/saddamtrial/dujail/opinion.asp>

Zob. też: Biuletyn Prawa Karnego nr 10/05.

6. Przegląd książek i czasopism

(opr. Leszek Ziomek, asystent w Izbie Karnej SN)

6.1. Przegląd książek

- ▶ *R. Netczuk*: Tajny współpracownik Policji na tle porównawczym, Katowice 2007, s. 292.

6.2. Przegląd czasopism

- **Gazeta Sądowa 2007 Nr 2**
 - ▶ *J. Malec*: „Coś z łobuzem i coś z draniem (...)”, s. 6.
- **Monitor Prawniczy 2007 Nr 4**
 - ▶ *M. Leciak*: Instytucja zwolnienia świadka z tajemnicy państwowej w polskim systemie prawnym – cz. 2.
 - ▶ *M. Siwiec, D. Wszolek-Lech*: Konstytucyjne podstawy odpowiedzialności karnej za umieszczenie sprostowania wbrew warunkom art. 32 ust. 5 PrPras.
- **Monitor Prawniczy 2007 Nr 4 – Dodatek specjalny: Prawo Mediów Elektronicznych**
 - ▶ *A. Zalesińska*: Przepięstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości popełnione za pośrednictwem systemu informatycznego.